

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

המבט שרואה את הפרט בתור חלק חשוב והכרחי בתוך הכלל – גדי בעדר הצאן, בן במשפחה, נשמה בתוך כנסת ישראל, פרט חיוני המשתלב עם כל הנבראים – שייך לספירת החסד, המביטה על הפרט ורואה את התמונה כולה. לעומת זאת, בספירת התפארת ובתכונת הרחמים שלה יש כח של ריכוז, והיא מסוגלת לראות מול עיניה את הפרט בלבד. כמו האב המרחם על בנו כפי שהוא, "באשר הוא שם", ברגע ההוה עם כל מצוקתו, ללא כל תנאים.

[מתוך השיעור 'כלל ופרט בהשגחה פרטית']

חיי־שרה תשפ"ה

חיי-שרה ה'תשפ"ה

26 **הסיפור החסידי**
איך הורגים קמצנות
רבי שלום מקאמינקא

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
עוד יותר טוב, הכנה לתרומת כליה
וניחומים על 'לידה שקטה'

29 **פאצור ט'לד'ים
בעל הפפּעל**
רְזִי יִלְמַד אוֹתְנוּ סָה הַהֶבְדֵּל בֵּין הָעֲבוּדָה
שֶׁל עוֹבֵד בַּפּפּעֵל לְזוֹ שֶׁל הַמְּנַהֵל

04 **רחמים אין סופיים**
נקודה מעובדת
השגחה פרטית – הרחמים הכי אישיים

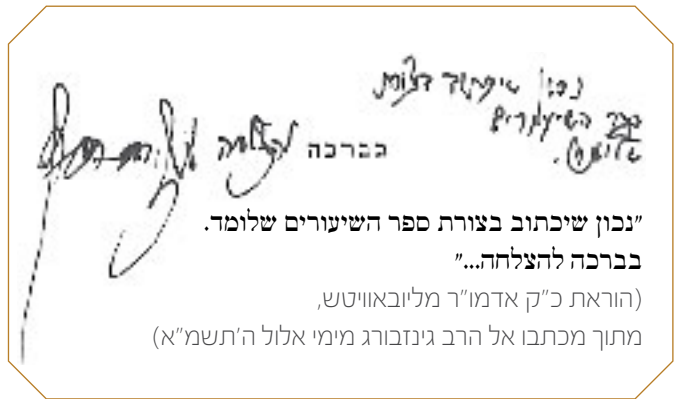
05 **היה יהודי!**
טהרת האמונה וקירוב האומות
עיון בשלשה סיפורי הבעל שם טוב

12 **כלל ופרט בהשגחה פרטית**
פלח הרמון ד"ה "ארדה נא"
עיון במדרגות של השגחה פרטית
במאמר של רבי הלל מפאריטש

22 **"הנני"**
ברכה לפתיחת שנת הלימודים
במכללת תורת הנפש
קבלת השראה מאברהם אבינו –
הענקת עזרה מתוך אהבת ישראל

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה צ'צ' אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעד יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־
זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רוה

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד.
בברכה להצלחה..."
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש,
מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובתוכם לקוראי עלון **נפלאות**. שבת **פרשת חיי־שרה** בפתח ועמה גליון חדש ומלא בכל טוב - **שיעורים, התוועדויות וסיפורים חסידיים** - לכל המשפחה. **מה בגליון?**

שלושה שיעורים באמתחתנו בחלק הפותח של הגליון: עיון מרתק ב**סיפור מהבעל שם טוב**, לימוד **מאמר של רבי הלל על השגחה פרטית** ושיעור קצר לרגל **פתיחת שנת הלימודים ב'מכללת תורת הנפש'**.

השיעור הראשון - **היה יהודי!** - הינו חלק משיעורי **שבת החולפת בכפר חב"ד**. בשיעור עיין הרב בשלשה פרטים מתוך סיפור על מורנו הבעש"ט וברך את חשיבות ה**טהרה הפנימית והאמונה** ואיך שדווקא מתוכן ניתן **להאיר עד למקומות הכי נמוכים** ולהשפיע גם על **אומות העולם**. בשיעור עיון מרתק בסוגית **היחס החסידי לשבתאות**.

השיעור השני - **כלל ופרט בהשגחה פרטית** - הוא לימוד במאמר ד"ה **"ארדה נא" מ'פלח הרמון' לרבי הלל מפאריטש**. בעיון במאמר, העוסק בעניין **השגחה פרטית**, מתבארים **שלושה סוגי השגחה פרטית**, עד **להשגחה המגלה את רחמי ה' הבלתי מותנים** על האדם הפרטי. **הזדמנות פז ללימוד עומק החסידות מן המקור**.

בשיעור השלישי - **"הנני"** - שולח הרב את **ברכתו לתלמידי 'מכללת תורת הנפש'** הפותחים את **שנת הלימודים ה'18** של המכללה ומכוון אותם **לשאוב השראה מאברהם אבינו ומשה רבינו** - כיצד להעניק **עזרה לזולת במסירות וזמינות** מתוך **אהבת ישראל ועמקות הדעת**.

אל תפספסו את **הסיפור החסידי המיוחד השבוע** - סיפור מבדח עם **הדרכה חשובה לשידוכים ולחיי הנישואין**, שמתחבר גם לפרשת השבוע.

השבוע - בכ"ח חשוון, יום ה'חן של השנה - יחול **יום הולדת ה'80 של מורנו ורבינו שליט"א**, ואנו מאחלים ומתפללים שיאריך ימים על ממלכתו וימשיך להנהיג אותנו על מבועי התורה **מתוך בריות גופא ונהורא מעליא**, עד בלי די! פרטים על **התוועדות חברים לכבוד יום־ההולדת** במודעה בעמ' 21 - **מוזמנים בשמחה!**

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת תולדות הבעל"ט:

נ"ך יומי - איוב פרקים ל"ב; משנה - בבא מציעא פרק א.

רחמים אין סופיים

למימוש תכלית כוונת הבריאה. זו השגחה פרטית של חסד, הרואה כיצד כל פרט משתלב במכלול הבריאה, מממש את יעדו כשהוא תורם את תרומתו ההכרחית לתכליתה, וזכאי לכל הטוב האלקי. השגחה זו מבטאת את עומק טובו וחסדו של ה', שברא את העולם כדי להיטיב לברואיו. אבל יש להשגחה ממד עמוק ונוקב עוד יותר: ה' אוהב כל יהודי אהבה אין-סופית, שהדימוי הכי קרוב לה בעולמנו הוא אהבת הורים לבנם- יחידים שנוולד להם לעת זקנה. כאשר הבן נמצא במצוקה אביו מרחם עליו רחמים מוחלטים, ללא כל תנאי – הוא לא מסתכל עליו כחלק חשוב במכלול המשפחתי, הוא לא חושב על השליחות העתידית ועל יעדו בעולם, הוא פשוט מרחם עליו "באשר הוא שם", ברגע ההוא, ומתמסר באופן מוחלט לעזור לו. באותו רגע אין לנגד עיניו של האב מאומה חוץ מהבן, בו מתרכז כל עולמו. כך, בעומק ההשגחה הפרטית של ה' יש רחמים אין-סופיים ובלתי-מותנים על הפרט, כאשר במבט האלקי עליו בעת צרתו הכלל כולו נכלל בו – הוא חזות הכל ואין בלתו. הרחמים העצמיים הללו של "יחידו של עולם", שיש בהם הזדהות מלאה עם הפרט, הם המובן האמתי של השגחה פרטית – השגחה הנובעת מעצמות ה' יתברך, מהמקום בו באמת "אין עוד מלבדו", הנמשכת אל תוך עולמנו ופוגשת את הפרט "באשר הוא שם", ומממשת את ה"דירה בתחתונים" באופן שלם.

יסוד מוסד בחסידות הוא ההתבוננות בכך שה' "מחדש בטובו בכל תמיד מעשה בראשית", מהווה את המציאות יש מאין בכל רגע, וממילא אין לה כל קיום בלעדיו. אבל חידוש עמוק עוד יותר של החסידות הוא ההכרה בהשגחה הפרטית של ה' על כל פרט ופרט בעולמנו. ההתהוות המתמדת היא פעולה חד-צדדית – ה' מהווה את העולם בקביעות, "כי חפץ חסד הוא", בלי תלות במעשי התחתונים ולכן גם בלי זיקה פנימית אליהם. לעומת זאת, ההשגחה הפרטית היא כבר דו-שיח עם המציאות, תגובה למעשינו והתייחסות למצבנו. ההתהוות היא סוד "מעשה בראשית" ובהשגחה הפרטית יש כבר מורכבות של מפגש וחיבור בין שנים, סוד "מעשה מרכבה", העמוק באין-ערוך. ההתהוות יוצרת את המציאות, אבל ההשגחה הפרטית היא הדרך למימוש תכלית הבריאה – "דירה בתחתונים". המובן הפשוט של השגחה פרטית, בחלק הנגלה של התורה, הוא הנהגת "מדה כנגד מדה" – השגחה של דין, בה כל פרט נידון לפי מעשיו. ההשגחה הזו היא בעצם התנהגות לפי 'כללי המשחק' לפיהם ה' תכנן-תכנת את העולם, כאשר "עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין". הבעש"ט גילה לנו השגחה פרטית עמוקה יותר, שעיקרה דאגה לטובת המושגחים, בפרט ובכלל, בגשמיות וברוחניות. לבריאת העולם יש תכלית, וכל נברא חשוב והכרחי למימושה, כאשר כל מה שעובר עליו בפרטי-פרטות נוגע

שיעור

טהרת האמונה וקירוב האומות

היה יהודי!

קיצור מהלך השיעור

בשבת האחרונה, כמו בשבת שלפניה, זכינו שוב ללימוד מעמיק בסיפור חסידי מקורי – **סיפור ביקורו של הבעל שם טוב בהומיל**, שבהמשך הדורות נעשתה מוקד חב"די חשוב – **הנוגע ב'מהפכה הרביעית'**, הענין העיקרי הדרוש בסדר היום הרוחני של העולם בימינו. מתוך העיון בסיפור, המורכב משלשה פרטים שהתחוללו באותו ביקור, עולה החשיבות של **טהרת האמונה בתוכנו** כדי שנוכל **להשפיע על האומות** ולקרב אותן. בתוך הדברים יש דגש מיוחד על **ההתמודדות החסידית עם הכפירה השבתאית** – התמודדות שנותנת את הכח **להאיר אור לעולם כולו**.

אותו לאדמו"ר הצמח-צדק, כדי שישמור שלא יגייסו אותו. הצמח-צדק קרב אותו מאד, הוא ישן ליד החדר שלו, והוא היה חבר טוב של כל בני הצמח-צדק. אחרי הסתלקות הצמח-צדק הוא התקשר קודם כל לרבי מקאפוסט, ובהמשך רבו היה רבי זלמן מליאדי. את הסיפור שהוא מספר כאן³ סביר להניח שהוא שמע מרבי אייזיק עצמו – הסיפורים שלו עם מקורות מאד מוסמכים ואפשר לסמוך עליהם. הסיפור מורכב בעצם משלשה סיפורים קטנים מהביקור הבודד של הבעל שם טוב בהומיל, שהיתה עדיין עיר קטנה (שגדלה מאד אחר כך). לענייננו חשוב בעיקר

א. ביקור הבעל שם טוב בהומיל

גם השבת^א נתחיל את הלימוד בסיפור מחוברת הסיפורים של ר' טוביה בעלקין – סיפור על הבעל שם טוב, שקשור גם ל'מהפכה הרביעית'^ב. את הסיפור הזה שמע ר' טוביה בעלקין מר' מרדכי-יואל דוכמאן ע"ה, התלמיד הגדול של רבי אייזיק מהומיל. רבי אייזיק שלח

נרשם (מהזכרון) ע"י איתיאל גלעד. לא מוגה. שבת וירא תשפ"ה - כפ"ח.

א ראה שיעור שבת פרשת לך לך - נדפס בגליון וירא השתא.

ב נושא המדובר רבות החל מהתועודות כ"ד טבת תשע"ה, ונדפס לאחרונה בספר **המהפכה הרביעית**.

ג סיפור עה בחוברת.

חסידיים מקפידים מאד על טהרה – גם במקוה, גם בנטילת ידים וכיו"ב

רבינו, פנה הרב לבעש"ט, הפשתי היטב ולא מצאתי שום דבר שמדיף ריח רע! אבל אני אינני יכול להכנס, חזר הבעש"ט על דבריו, הריח הרע עומד בעינו!

עמד הרב משתומם וחרדה גדולה נפלה עליו, שמא כוונתו של הבעש"ט שהוא עצמו הוא מקור הריח הרע (ובאמת היה הרב צדיק תמים).

אל תירא! אמר לו הבעש"ט. לך אל ארון הספרים שלך, תוציא ממנו את הספר "חמדת ימים" (של ש"צ ימ"ש) שמישהו העמידו בין הספרים שלך, והשלך אותו החוצה!

וכשקיים הרב את דברי הבעש"ט נכנס הבעש"ט לביתו.

מי הוא מחברו של הספר "חמדת ימים" שמוזכר כאן? יש מי שאומר שהמחבר שלו היה רבי בנימין הלוי, מתלמידי האריז"ל; יש מי שאומר שהמחבר היה נתן העזתי, ה'נביא' של שבת צבי ימ"ש (ובאחת המהדורות יש גם שיר ששמו מופיע בראשי התיבות שלו) – רבי יעקב עמדין עמד בראש המוקיעים את הספר, וכך כתב גם הרבי מקומדנא¹ (ורבי נפתלי מרופשיץ אמר שהמחבר כבר בא על תיקונו²); ויש מי שאומר שהמחבר היה המו"ל של הספר, רבי ישראל-יעקב אלגאזי, שרצה לתלות אותו במקור קדום יותר. האפשרות האחרונה לא נראית לי, אין סבה שלא להאמין בדברי המו"ל, שאמר שכתב-היד של הספר הגיע לידי כואר היה בצפת. לדעתו, הרושם שלי מכל המקורות, שהספר הוא ליקוט של כמה דברים, הוא מעין 'קליפת נגה', מעורב טוב ורע (ויתכן שלתוך הליקוט הזה גם הרב אלגאזי הוסיף כמה דברים שלו, את אותם קטעים הדומים לקטעים בספריו שלו עצמו, שגרמו לחלק מהחוקרים לתלות את כל הספר בו).

1 יקצור ציצת נובל צבי (לר"י ששפורטש, מהדורת רי"ע אלטונא תקי"ב) נח, ב; תורת הקנאות (אלטונא תקי"ב) עא, ב; שאילת יעב"ץ ח"ב סימן פג וקכד; שבירת לוחות האון (אלטונא תקט"ד) דפים מה"מו.

2 זהר חי שמות (פשעמישל תרל"ח) לח, ב.

ח מובא בספר חמשה מאמרות (ברגסס תרפ"ב) מאמר "משיב מפני הכבוד" עמ' קכז.

הסיפור האחרון, אבל ודאי יש קשר בין שלשת הסיפורים, כפי שננסה להסביר בהמשך.

הבאר המופתית

הבעש"ט נ"ע היה פעם אחת בהומיל; העיר היתה אז קטנה מאד, וליד הכניסה לעיר השתרע יער גדול. עתה אין כל זכר ליער, ואין שם אלא עמק גדול (הנקרא "רפ"י"), ובמעלה העמק יש באר קטנה, וקבלה בידי אנשי העיר, שאת הבאר הזו חפר הבעש"ט במטהו כשנצרך ליטול ידיו במים קודם תפלת המנחה שהתפלל ביער.

הבעל שם טוב אמר שכל מה שזכה לו היה בזכות המקוה³, ולכן חסידיים מקפידים מאד על טהרה – גם במקוה, גם בנטילת ידים וכיו"ב. גם כאן, למרות שעל פי הלכה אפשר היה לתלוש כמה עשבים ולנקות בהם את הידים והכל היה בסדר, הבעל שם טוב הקפיד מאד על נטילת ידים לפני התפלה – ואף היה מוכן לעשות מופת לשם כך. קראנו בפרשת השבוע על מופת של בריאת באר⁴, והוא לא דבר פשוט – אבל הבעל שם טוב עשה זאת בשביל נטילת ידים לפני תפלת מנחה ביער, מקום בו הוא אהב להתבודד ולהתפלל.

הספר המסריח

אנשי העיר ציפו בדריכות לבוא הבעש"ט, וכשנכנס לעיר – בערב שבת קדש – הלך ישירות לבית הרב דמתא. ביתו של הרב היה ערוך ומוכן לכבודו של הבעש"ט, והרב יצא לקראת הבעש"ט לקבל את פניו. אך כאשר הגיע הבעש"ט לפתח הבית נעמד שם וסרב להכנס פנימה.

מביתך נודף ריח רע, אמר הבעל שם טוב, ואינני יכול להכנס!

ריח הרב פנימה, בדק בכל הפינות והזוויות, ולא מצא מאומה.

ד כש"ט (קה"ת) אות ריט.

ה בראשית כא, יט.

נחום מטשרנוביל ראה רק את ההוה והעבר). חוש הריח הוא החוש של המשיח, עליו נאמר "והריחו ביראת הוי"ט^ג, "מורח ודאין"^ד, והריח הרע שמרגיש הבעל שם טוב רומז לכך שיש בספר בעיה של משיחיות-שקה.

השקץ שהתגיר

כעת נגיע לעיקר הסיפור לעניינו – הבעש"ט היה בשבת בעיר הומיל, בביתו של רב העיר, ואחרי השבת יצא לדרכו:

ביום ראשון עזב הבעש"ט את העיר, ובדרך יציאתו עמדו שלשה שקצים פולניים שהחלו לשחוק ממנו וגם השליכו עליו אבנים. אחד מהם צחק יותר מחבריו, וגם קרא לעומת הבעש"ט דברי זלוול בפולנית: "אוי מען זינד בראַדע יאק אוצאַפּאַ" [זקנו של היהודי הזה הוא כזקן התיש].

ירד הבעש"ט מן העגלה, ניגש לאותו ערל, היכה בכתפו ואמר לו בלשון פולין: "בענדו זידם!" נהיה יהודי. חזר הבעש"ט לעגלה והמשיך בדרכו. אותו שקץ רדף אחרי העגלה ולא השיגה עד שהגיעו לכפר אסאבין (המרוחק כעשרה קילומטר מהומיל). נפל הערל לרגלי הבעש"ט והתחנן לפניו שיכרתו את בשר ערלתו. ושם בכפר מלו אותו כרת וכדין.

עומדים שלשה שקצים פולניים, מגדפים את הבעל שם טוב וזורקים עליו אבנים (אפשר לחשוב למי היום מתאים הסיפור הזה...) – היינו מצפים שהוא יעלים אותם מהמציאות. במקום זה, הבעל שם טוב ניגש לגרוע מביניהם – שיש לו 'חוש' שזקנו של הבעל שם טוב, שמקובל שהיה ג'ינג'י, הוא כזקן התיש (בסוד "בראשית" אותיות ברא-תיש^ט), משהו שקשור לכללות הבריאה^{טו}) – טופח על שכמו טפיחה של חבה,

על היחס לספר "חמדת ימים" בכלל, ובפרט בתולדות החסידות^{טז}, כתבו הרבה. בשבחי הבעש"ט מסופר^{טז} שבעל התולדות קנה את הספר והבעל שם טוב אמר לו להוציאו מביתו, וכך גם בסיפור שלפנינו הבעל שם טוב שולל אותו בתכלית. לאידך, יש מנהגי חסידים שהמקור היחיד שלהם הוא ב"חמדת ימים". איך היחס בחב"ד? בספרייתו של אדמו"ר הרש"ב – שהרב יהושע מונדשיין מציין שהכילה רק ספרי קדש (שלא כמו הספריה של בנו, אדמו"ר הריי"צ^{יז}, והיו אף שרצו ליצור חיכוך בין האב ובנו בגלל הספרים שהיו אצלו) – היו שבע (!) מהדורות של הספר. כנראה שבשביל לחקור ולברור טוב את מה שיש בספר צריך להשוות בין המהדורות השונות. פעם בעלי המראי-מקומות ציינו בשיחה של הרבי לספר "חמדת ימים" והרבי מחק את הציון, אבל השאיר את התוכן וציון שכך כתוב בספרים... ר' לייבל גרונר ע"ה סיפר שפעם שאל את הרבי האם ללמוד בספר והרבי אמר לו שעדיף שלא.

בכל אופן, בסיפור שלנו הבעל שם טוב הריח ריח רע שנדף מהספר. בתחלה הרב הצדיק והתמים – דווקא משום שהיה צדיק תמים... – חשב שהבעל שם טוב רמז שהריח הרע נודף ממנו עצמו, והבעל שם טוב 'תפס את מחשבתו' והסביר לו שלא זו כוונתו. חושי הראיה והשמיעה מתייחסים להוה ולעבר, אבל חוש הריח מתייחס לעתיד (כידוע^{יח}), אדמו"ר הזקן שבח את רבי מנחם מענדל מויטבסק על כך שידע לראות גם את העתיד של כל יהודי שבא לפניו, בעוד רבי

ט יצוין שבבית המדרש של קבלת ליטא, התייחסו באופן חיובי לספר – ראה צוואת רבי אלכסנדר זיסקינד, בעל "יסוד ושרש העבודה" (הוראדנא תקנ"ג) סימן ג.

י ראה מאמרו של הרב נחום גריןואלד "יחסם של גדולי החסידות לספר חמדת ימים" (היכל הבעש"ט ח"ו עמ' לד ואילך) ובמאמר ביקורת עליו מאת הר"י מונדשיין "הספר 'חמדת ימים' וגדולי החסידות" (שם ח"ז עמ' קנד ואילך).

יא שבחי הבעש"ט אות נז.

יב סופר בשם הגה"ח ר' משה ליב שפירא זצ"ל. ראה גם כתר מלכות (איזנבך) ש"ג סיפור ח. מובא בספר פנים אל פנים עמ' ריא. ובכ"מ.

יג ישעיה יא, ג.

יד סנהדרין צג, ב.

טו ז"ח (מרגליות) מדרש הנעלם ו, ב.

טז וכן רומז התיש לאילו של יצחק, תכלית העקדה (עליה קראנו בשבת), שמקורו השמאלית השופר של מתן תורה ומקורו הימנית שופרו של משיח (שושן סודות אות קח) – תכלית בריאת העולם (כאשר "תורתו של עולם הזה הבל היא בפני תורתו של משיח" – תורת העולם הזה היא תורה

צדיק תמים היה בד'רתיו"²⁰ (לפי דעת הדורשים לגנאי, שעל רקע רשעי דורותיו הוא נחשב לצדיק), דרך הפרשה שקראנו השבת, בה לוט נחשב כצדיק ביחס לאנשי סדום אך לא ביחס לאברהם²¹, ועד לטענת האשה הצרפית שכאשר אליהו בא אליה הוא מזכיר את עוונה, משום שהשוואה פועלת לדעתה²².

ההסבר הזה, שהגויים החוטאים נבראו כדי להציל את עם ישראל, להיות רקע עליו מובלט הטוב של עם ישראל, הוא בעצם יסוד בתורת הבעל שם טוב – "הרע כסא לטוב"²³. יש כאן דוגמה קיצונית של השוואה – הבעל שם טוב לעומת השקצים שמשליכים עליו אבנים. הבעל שם טוב הוא צדיק, גם בלי ההשוואה הזו, אז מה רוצים ממנו?! עומד גוי וזורק עליו אבנים ומקלל אותו – רק שיש לו 'חוש' בוקן של הבעל שם טוב – ופתאום הבעל שם טוב מרגיש שהוא עצמו "הרע כסא לטוב", עד כדי כך שאפשר להעלות את הרע הזה לטוב, והוא מעורר אותו להתגייר – מעורר אצלו רצון עז להסיר את הערלה תיכף ומיד.

ב. טהרת האמונה – התנאי לגיור

טהרה ואמונה לשם גיור

קודם כל, הלימוד מכאן הוא שאת הניצוצות ששייכים לעם ישראל, הגרים שצריכים לגייר, לא מחפשים רק בין הגויים ה'טובים' – יתכן שיש גוי רשע, הכי גרוע בין הגויים, שיש לו זיקה לעם ישראל (ואולי ההתנגדות שלו גם מעידה

כ בראשית ו, ט.

כא ראה רש"י בראשית יט, ט.

כב רש"י על מלכים א' יז, יח.

כג כש"ט (קה"ת) אותיות כו רע. את הביטוי "עשה שלום ובורא רע" (ישעיה מה, ז) שינוי חז"ל במטבע התפלה ל"עושה שלום ובורא את הכל" – הרע"ט שבורא ה' (בפסוק) הוא מקור הרע"ט של "הרע כסא לטוב", ר"ת הכל (של מטבע התפלה, לשון חז"ל, כאשר ה"טוב" היינו התורה שבעל פה, הממד הנשי של "אין טוב אלא תורה", מצא אשה מצא טוב"), ודוק.

אומר לו להיות יהודי, ומכניס בו 'שגעון' בלתי נשלט להסיר את ערלתו – אפילו בעצמו²⁴, עם גרון – ולהתגייר, ומיד באותו יום מגיירים אותו. זו דוגמה לגיור כהלכה בזריות המתאימה, ברוח הקדש²⁵. יתכן אפילו לומר שהבעל שם טוב בא להומיל כדי להעלות ולקרב את אותו ניצוץ, אותו 'שקץ' שמצפה להתגייר.

הרע כסא לטוב

סיפור הגיור ה'קיצוני' הזה, בו נמצא הניצוץ הראוי להתגייר גם בתוך מי שהיה בתחלה שונא ישראל גדול, מעורר אצלי, בעקיפין, את השאלה בשביל מה ה' ברא בכלל את הגויים? מדוע בעולם שלנו, לפחות עד התקופה השנייה של ימות המשיח (בה יש מי שאומר שכולם יהיו יהודים²⁶), צריכים גויים?

התשובה היא פשוטה: בעולם הזה אנחנו, היהודים, איננו שלמים. לכן אנחנו צריכים גויים, אותם יוכלו להשוות אלינו. אם חלילה מתעוררת מדת

הדין על היהודים, אומרים לה' – 'תסתכל עלינו לעומת הגויים, ותראה שגם במצב הגרוע שלנו – אנחנו טובים מהם...'. מציאות הגויים בעצם באה להציל את היהודים, על ידי השוואה אליהם. יש בתנ"ך כמה פעמים שעורכים השוואה, שדנים אדם לפי היחס לסביבה שלו – החל מ"נח איש

צריך לזרז את

תהליך הגיור ככל שניתן, לפי הכלל הגדול "זריזין מקדימין למצות" ומזדרזים להכניס את גר-הצדק לעול מצוות

של שמאל, גבורה-יראה, ותורתו של משיח היא תורה של ימין, חסד-אהבה). קרן היינו עצם, גילוי העצמות, המתגלה בקרני הוד של משה רבינו (נותן התורה של עולם הזה) ועוד יותר בקרני הנצח של המשיח, ודוק.

יד וראה בשיעור "חשיבות תורנית" שנדפס בגליון נפלאות וירא (השבת של השיעור) בנידון האם גר יכול למול את עצמו.

יח ראה שיעור ב' וט' אד"ר תשפ"ב.

יט ראה ברכות נז, ב שפתי חכמים ברכות נד, א.

המפיץ הגדול של האמונה בה' לכל העולם, במגמה לגייר את מי שימשך אליו ("את הנפש אשר עשו בחרן"^{טז} – אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים"^{יז}). אברהם אבינו הוא "ראש כל המאמינים"^{יח} והאור שהוא מפיץ הוא אור האמונה הטהורה בא-ל אחד. ככל שהאמונה של היהודי טהורה יותר, הוא יכול להאיר אותה רחוק יותר ולמשוך אליה, כניצוצות אל האבוקה, נשמות גרים שנמצאות מרוחקות יותר, כמו אותו שקץ פולני שבתחלה מגדף את הבעל שם טוב. ומכלל הן אתה שומע לאו, כשהאמונה אצל היהודי נחשבת, מתעמעמת על ידי בלבולים וספקות – הוא לא יכול לקרב אליו ניצוצות ממרחקים, לא יכול לגייר ולקרב לאמונת ה' נשמות גרים.

טהרת המחשבה מכל ספק באמונה קשורה לטהרה כפשוטה. החסידים הולכים בדרכו של הבעל שם טוב ומקפידים בטהרה – בטבילה או בנטילת ידיים ב"מי הדעת"^{יט} הטהורים – הכל כדי שהטהרה תפעל גם על המחשבה, שהאמונה תהיה טהורה מכל דנדוד של ספק. ההקפדה הזו על הטהרה, עד כדי נס לשם נטילת ידיים לפני תפלת מנחה (אף שיש פתרונות אחרים טובים על פי הלכה), נועדה לשמור לב טהור ושכל טהור

על כך). בשביל 'לסמך' גוי כזה, לטפוח לו על השכם ולומר לו 'היה יהודי!', צריך רוח הקדש של הבעל שם טוב – שאין לנו אותה. אבל כן אפשר ללמוד מכאן שכאשר מתעורר בגוי רצון אמתי להתגייר – צריך לזרז את תהליך הגיור ככל שניתן (במסגרת האפשרויות היום, בה בתי הדין מגבילים את קצב הגיור, עד שנזכה לבתי דין לגיור מוסמכים, הפועלים לפי הכלל הגדול "זריזין מקדימין למצות"^כ ומזדרזים להכניס את גר-הצדק לעול מצוות).

אבל כאשר מתבוננים בשלשת הסיפורים הקטנים, ורוצים למצוא קשר ביניהם, אפשר ללמוד כאן כלל גדול: הסיפור השלישי, של הגיור, בא בעקבות הסיפור השני, על הרחקת הספר ממנו נודף ריח רע. כלומה, הכח לקרב ולגייר תלוי בטהרת האמונה^{כא} – בטהרת המחשבה מכל ספק או בלבול באמונה. כל מחשבת-חויז וכפירה, אפילו הכי קטנה, פוסלת את האדם מלהתעסק במהפכה הרביעית.

ההשראה למהפכה הרביעית היא בעצם אברהם אבינו, היהודי הראשון, שקראנו עליו היום "ויקרא שם בשם הוי' אל עולם"^{כב} – הוא

כד פסחים ד, א ובכ"ד. "זריזין מקדימין למצות" ר"ת מזל, סוד "אין מזל לישראל" (בעש"ט עה"ת לך אות כו ע"פ שבת קנו, א). האין האלקי, שהוא המזל (שרש הנשמה) של ישראל ושל כל מי שמצטרף אליהם, נזול ויורד מכתר עליון דרך "הנחל הירד מן ההר" (דברים ט, כא), סוד "לצר חסד לאלפים" (שמות לד, ז), היינו לאלופי אדום הבאים להתגייר ובכך להשלים את סוד ישראל, שנקרא כך על שם "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל [גם לגייר את שרו של עשו ואת אנשיו, אתהפכא הבאה לאחר אתכפיא]" (בראשית לב, כט), וד"ל.

כה ורמז: אמונה טהורה גיור עולה ג"פ (ממוצע כל מלה) יעקב, אהיה (השם של סוד הגיור, שהרי משמעו הוא 'אני עתיד להיוולד מחדש', להיות אדם חדש, 'גר שנתגייר כקטן שנולד דמי') פעמים הוי' (גם לשון התהוות חדשה יש מאין ממש, בתהליך של 'רצוא ושוב' הרמוז בפסוק "אתהלך לפני הוי'", כאשר בהתהוות על ידי גיור כהלכה קודם היש הקודם חוזר לאין, אין מיש, ואז נולד יש חדש מתוך האין, יש מאין, וד"ל).

כו בראשית כא, לג. אברהם קורא לה' גם "אל עליין" (בראשית יד, יט) – לשון נופל על לשון "אל עולם". "אל עליין" ועוד "הוי' אל עולם" עולה 400, שלמות של כ ברבוע (אין כ אלא לכתר), בסוד "ארבע מאות שקל כסף"

(בראשית כג, טז) של אברהם ושרה, "ת עלמין דכיסופין דירתי צדיקיא לעתידי לבוא" (זהר ח"א כקג, ב; ח"ג ככח, ב; שם רפח, א). "אל עליין" "אל עולם" עולה "אחישה" (ישעיה ס, כב), סוד הזריזות לגייר גרים (ב"עד מהרה ירוץ דברו" מ"אין מזל לישראל", כנ"ל בהערה הקודמת).

כז בראשית יב, ה. אברהם ועוד "הנפש אשר עשו בחרן" עולה 1820 (סוד פעמים הוי', מספר שמות הוי' בתורה, כנודע)! 1820 עולה ז"פ "בחרן" (מקום "חרון אף של עולם" בו מוצאים נשמות גרים). "עשו" רומז לעשו, אחי יעקב, המשלים את אברהם לג"פ יצחק, כנודע. נמצא ש-1820 מתחלק כאן ל-260 (בחרן), י פעמים הוי', 624 (אברהם עשו), כד פעמים הוי' (י הוא משולש ד ויכד הוא ד בעצרת), 936 (הנפש אשר), לו פעמים הוי'. אם עושים סדרה משלשת המספרים, סכום שבעת האברים הראשונים שלה הוא 7644, יעקב פעמים בלהה (מהם נולדו דן'נפתלי, העולים 624, אברהם עשו הנ"ל).

כח רש"י בראשית יב, ה.

כט שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

ל רמב"ם סף הלכות מקוואות.

מדוע הבעל שם

טוב כל כך התנגד
לשבתאות?
יסודות החסידות
הם ההיפוך הגמור
של השקפת
השקר של ש"צ

ובעיקר אמונה טהורה,
וכשהאמונה טהורה אפשר
גם לראות ש"הרע כסא
לטוב" ולברר-לגייר את
הניצוצות-הגרים הטמונים
בו, "כיתרון האור מן
החשך"^{לא}.

הכפירה השבתאית

מעבר לטהרת האמונה בכלל, בסיפור הזה
הטהרה היא מנדנדוד מחשבת כפירה של שבתאות,
מאמונה במשיח-שקר שבדה מלבו 'קבלה'
והשקפת-עולם מסוכנות ומזיקות. בכלל, הבעל
שם טוב נלחם הרבה בספיחי השבתאות בדורו,
במלחמה בפרנקיסטים, ויש אומרים^{לב} שאחד
הדברים שהחישו את הסתלקותו היה הצער על
החרם שנאלצו לגזור עליהם ולהוציאם מכלל
ישראל – הבעל שם טוב חתם על החרם, אבל
אמר שזו קטיעת אבר של עם ישראל ה"י"^{לד}. מדוע
הבעל שם טוב כל כך התנגד לשבתאות? שיטת
ש"צ ימ"ש בנויה על שני יסודות שהבעל שם
טוב בא לסתור. במונח מסוים, יסודות החסידות
הם ההיפוך הגמור של השקפת השקר של ש"צ.
אומרים שש"צ עצמו לא למד את קבלת
האריז"ל, אלא רק את הקבלה הראשונה, שעוד
קדמה לרמ"ק – ספרי הקבלה הראשונים, ספר
הזהר וכו'. ה'נביא' שלו, נתן העזתי, כן עסק
בכתבי האריז"ל וכתב בסגנונם (עד שניתן לתלות
בו את הספר חמדת ימים, כנ"ל). בכל אופן, עוד
לפני שהוא פגש אותו, היו לו שני עקרונות:

ראשית, הוא סבר שיש באלקות שתי מדרגות
נפרדות לגמרי. יש מי שמציג את הגישה שלו
כדואליות, כמו הפרסים שגרסו שיש כח טוב וכח
רע, שני אלים המתעמתים ביניהם – זו עבודה
זרה גמורה. באמת לא זו התפיסה של ש"צ. הוא
לא למד אריז"ל, אבל ב'אותיות' של האריז"ל

לא קהלת ב, יג.

לב ראה לקומי"א דו.

לג שבחי הבעש"ט אות לה.

הוא בעצם יצר הפרדה גמורה בין אלקים שלפני
הצמצום לאלקים שאחרי הצמצום – הוא
גרס שהצמצום כפשוטו, גם בעצם המאור^{לד},
ולכן לאור אין סוף שלפני הצמצום אין שום
קשר להתהוות העולם, להשגחה הפרטית וכו',
והאלקים אליו יש להתפלל הוא ספירת התפארת
דאצילות שנקראת "הוי' אלהי ישראל"^{לה}.

היסוד השני, שנגע כבר יותר למעשה,
הוא שגרם למפלתו, הוא האמונה – לפי
לימודי הקבלה שלו ולפי מה שהוא בדה מלבו
– שהגאולה תבוא על ידי עברה לשמה. הוא
ותלמידיו אחריו עשו עבירות תוך כדי ברכת
"מתיר איסורים", במגמה להכנס לעמקי הקליפות
וכביכול להעלות אותן כדי להביא את הגאולה.

תגובת החסידות

החסידות כמונח גורסת הפוך בשני העניינים,
שהם מהנקודות הרגישות ביותר של החסידות,

לד ראה לקו"ש חט"ו עמ' 470. ובאריכות בלב לדעת ביאור
ב למאמר "צדיקי יסוד עולם" ובחסדי דוד הנאמנים חו"א.
לה ש"צ הוא משיח השקר המזדהה עם התפארת.
משיח השקר המזדהה עם מדת החסד הוא אותו האיש,
שבדה מלבו את 'דת החסד' (שבפועל נהגה באכזריות
עצומה, כנודע, אך זו הגדרתה) ומשיח השקר המזדהה
עם מדת הגבורה הוא נביא הישמעאלים, שייסד דת
המתבססת לכתחילה על כוחות ואלימות (יש כאן תופעה
של "אחלופו דוכתייהו", בחילוף המקומות של ישמעאל
ועשו, כפי שמבואר בחסידות גם ביחס לניגונים – ראה
מאמרי אדה"ז תקס"ג עמ' רח). מהחסד והגבורה נמשכו
לדורות דתות-שקר ענקיות, אך התפארת לא המשיכה
בצורה משמעותית (למעט כת ה'דוניה' הקטנה, הקיימת
עד היום בתורכיה, ואין לה משקל יותר מלעוד אין-ספור
כתות בעולם). בהיסטוריה היו כמונח עוד משיח-שקר
קטנים רבים, אך ראוי לציין בפרט את שמעון בן כוסבה
(כפי שנהג לחתום) – שרבי עקיבא טעה בו שהוא המשיח,
בר-כוכבא המתקיים בו "דרך כוכב מיעקב" (במדבר כד,
ז). עד שנהרג (ראה הלכות מלכים ומלחמותיהם פ"א
ה"ג) והכזיב את התקוות, ולכן נתכנה בר-כוכבא (הדומה
לבר-כוסבה) – שפחות התמקד בעצמו כמשיח (על אף
שהצהיר כך בפרוש, ראה סנהדרין צג, ב), ובעיקר עסק
בהנהגה צבאית ובחימוש המלוכה בעם ישראל, תכונות
השייכות למוטבע, צבא בנו"ה ומלוכה במלכות (וייתכן שאם
היה זוכה גם למדת "צדיק יסוד עולם" אכן היה משיח).
ודוק (עוד על משיחיות השקר של בר כוסבא, שיש בה
גם ממד חיובי, ראה לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" פ"ז
ובשיעורי ב' חשון ז'ו' כסלו תש"פ).

אם ההשגחה

הפרטית נובעת
מהמקור הכי
עליון, מעצמות ה'
יש בה כח אמתי –
הנמסר למי שנפל
שלא מרצונו
– לתקן את
הניצוצות ולהביא
את הגאולה

ההשגחה הפרטית – האמונה שההשגחה היא מעצמות ה' ממש^{מא}, ללא כל צמצומים, ו"לו לבדו ראוי להתפלל וכו"^{מב}, וההכרה שאם האדם צריך לברר בירורים בקליפות ה' יביא אותו לשם בהשגחה פרטית, ולו עצמו אסור ליזום נפילות כאלה. אפשר לומר שהא תליא, אם ההשגחה הפרטית היא רק מתפארת דאצילות אין בה כח להעלות ניצוצות שנפלו, ולכן

האדם חושב שעליו להפיל עצמו מיזמתו כדי לעשות את הבידורים, אבל אם ההשגחה הפרטית נובעת מהמקור הכי עליון, מעצמות ה', יש בה כח אמתי – הנמסר למי שנפל שלא מרצונו – לתקן את הניצוצות ולהביא את הגאולה.

כאשר הראש נקי מהכפירה השבתאית, ויש אמונה טהורה בהשגחה הפרטית שנובעת מעצמות ה' ממש, מרגישים שה' עצמו נמצא אתנו כאן, משגיח עלינו ואוהב אותנו, וגם מזמן לנו בהשגחה פרטית את הניצוצות שעלינו לברר ונותן לנו כח אמתי לעשות זאת כדי להביא את הגאולה. האמונה הטהורה הזו בהשגחה הפרטית – כולל בהשגחה הפרטית על הנפילות שה' מזמן לאדם בחייו^{מג} – היא שנותנת לבעל שם טוב את הכח גם לזהות את הניצוץ שבתוך אותו גוי, שהיה רשע עד עתה, וגם להוציא אותו ממנו ולקרב אותו לקדושה.

מא ראה גם שיעור בדר"ה וש"ש (נדפס בגליון סוכות שמח"ת בראשית) השתא.

מב העיקר החמישי ב"ג עיקרי האמונה של הרמב"ם. מג הנפילות הן בכלל "מהו" מצעדי גבר כונו ודרכו יחפץ" (תהלים לז, כג), גם כאשר נכשל ומועד בדרך הלכו שעל פי ה' – יש בזה חפץ הוי', וכמו שנאמר במשיח הסובל את יסורי הגלות של עם ישראל "חפץ הוי' בידו יצלה" (ישעיה נג, י), וכפי שלמדנו חד"ל (גיטין מג, א) ש"אין אדם עומד על הלכה אלא אם כן נכשל בה, שנאמר 'המכשלה הזאת תחת ירך' [ישעיה ג, ו] ("הומכשלה הזאת" עולה 819, אחדות פשוטה – דווקא אך זכים לדעת משה שהיא דעת המכריע, וכך מתגלה "דוד מלך ישראל חי וקים", וד"ל).

ומכאן אפשר להבין טוב יותר מדוע כל החסידות היא נגד השבתאות (עד שבמובן מסוים כל תנועת החסידות באה בעצם כתגובת-נגד לשבתאות):

יסוד היסודות של החסידות הוא האמונה שהצמצום לא כפשוטו^{לד}. כפי שמיד נלמד במאמר של רבי הלל^{לד}, התפארת, המרכזית כל כך אצל הש"צ, היא באמת המקור העיקרי של ההשגחה הפרטית – אבל כל

המאמר בא להסביר שההשגחה הזו באה מדרגת "יחיד" שלפני הצמצום (ואפילו לא 'סתם' אור אין סוף שלפני הצמצום).

גם ההסברים החסידיים לכך ש"הרע כסא לטוב" ושנפילת הצדיק נועדה לעורר אותו לתשובה בה הוא יעלה איתו ניצוצים ממקום החטא אינם מתירים בשום פנים ואופן נפילה יזומה לתוך הקליפות ועשיית איסורים. כפי שלמדנו לפני שבועיים^{לח}, בעל התולדות מסביר^{לט} בשם הבעל שם טוב ש"אחטא ואשוב", ש"אין מספיקן בידו לעשות תשובה"^מ, הוא מי שמפיל את עצמו בכוונה לקליפות כדי להעלות ניצוצות, מי שחושב שאפשר לקרב את הרע לקדושה לכתחילה. כאשר ה' מפיל את האדם, בהשגחתו הפרטית, התכלית היא שיעלה את הניצוצות מאותו מקום – אבל אם אדם מפיל את עצמו בכוונה הוא לא יצליח להעלות את הניצוצות ויש חשש שישאר בעצמו בעמקי הקליפות, וזהו איסור גמור.

בעצם, החוט המקשר של שני העניינים הוא

לו ראה אגרת הבעש"ט בקובץ גנדי נסתרות (ביחובסקי) חלק אור ישראל אגרת נה. הובא ונתבאר בספר **לב לדעת**, ביאור ב למאמר "וצדיק יסוד עולם".

לז בחלקו השני של השיעור – הנדפס לקמן בחוברת – נלמד ד"ה "ארדה נא" בפלה"ר וירא.

לח שיעור שי"פ נח בכש"ט קנביא (נדפס בגליון לך לך).

לט תולדות יעקב יוסף קו"א.

מ יומא פה, ב.

כלל ופרט בהשגחה פרטית

קיצור מהלך השיעור

גדול ה'עובדים' בחסידות חב"ד הוא הרה"צ **רבי הלל מפאריטש**, ויש טוב־טעם מיוחד בלימוד דרושי החסידות שלו. השיעור שלפנינו נוגע בחלקים עיקריים מתוך מאמר בספרו, פלח הרמון, העוסק ב**מדרגות שונות של השגחה פרטית** – סוגיא מרכזית השנה, **תהא שנת השגחה פרטית** – מההשגחה הפרטית המוצגת ב**גמרא**, דרך השגחה פרטית המכוונת **להיטיב עם האדם במדת החסד** ועד ל**התגלות רחמי ה' הבלתי־מותנים**.

פרק א מציג את מהלך המאמר, על **היחס בין התהוות המציאות להשגחה עליה** ועל שלשה סוגים של **השגחה** (כנגד חסדי־רחמים). **פרק ב** עוסק באופן עמוק ומרגש בהשגחה המגלה את **הרחמים העמוקים ביותר** – השגחה בה ה' מתמקד באדם **"באשר הוא שם"**, כאילו הוא לבדו חזות כל המציאות. מתוך כך עולה התבוננות יפהפיה על **היחס בין הכלל והפרט** לפי הגיון המדות שהתורה נדרשת בהן. שיעור זה הזדמנות נפלאה לעקוב בעיון אחרי מאמר חסידי מקורי ועמוק, אך גם למי שהפרק הראשון קצת 'כבד' עבורו – על אף שלקוצר היריעה נשמטו כאן כמה השכלות־יסוד נפלאות שנלמדו בשיעור – מומלץ ללמוד את הפרק השני, הממחיש באופן יפהפה את **מדת הרחמים העצמית של ה'.**

א. התהוות והשגחה – פעולה ותגובה

הרמון שעוסק בעומק במושג השגחה פרטית. בשביל להבין טוב צריך ללמוד את כל המאמה, ד"ה "ארדה נא ווארה" בפלח הרמון וירא, ועוד יותר טוב גם את המאמר הראשון בעבודת הלוי על הפרשה², אבל אנחנו נתמקד רק באותיות העיקריות שנוגעות לנו במאמר.

כבר למדנו ששנת תשפ"ה היא **תהא שנת השגחה פרטית**^א וגם **תהא שנת פלח הרמון**^ב. היום נאחד את שני הדברים ונלמד קטע מפלח

נרשם (מהזכרון) על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה. שבת וירא תשפ"ה - כפ"ח.

א שיעור ר"ה - נדפס בגליון סוכות־שמח"ת־בראשית - השתא.

ב שיעור שמח"ת השתא.

ג עבודת הלוי וירא ד"ה "להבין מה שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה וכו' הכצעקתה כו".

התהוות והשגחה

הנושא העיקרי של המאמר הוא מדרגות שונות של השגחה, אך כדי להבין זאת מקדים רבי הלל:

ובתחלה יש להבין ההפרש בין התהוות העולמות להשגחה, דאי אפשר לומר כפשוטו, שתחילת התהוותם נקראת בשם התהוות, ואחר כך קיומם הוא על ידי ההשגחה שלו, דבאמת מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ולא דוקא בכל יום רק בכל עת ורגע מתהווים מאין ליש בבחינת חידוש גמור, ואם כן מהו ענין ההשגחה? מהו ההפרש בין ההתהוות של העולמות – שמתחוללת מחדש בכל עת ובכל רגע, בנוגע לכל פרט ופרט בבריאה – להשגחה הפרטית על כל פרטי הבריאה? לפעמים מובן בלימוד החסידות שההתהוות וההשגחה הן היינו הך – אפשר להבין כך בספר התניא¹ ויש גם פתגם כזה בלוח "היום יום"². לאידך, בפתגמי התשובה של הרבי ר' זושא שבלוח "היום יום"³ ברור שאלו שתי בחינות שונות – ההתבוננות בהתהוות התמידית שייכת ל"שוית הוי' לנגדי תמיד"⁴ ותשומת הלב להשגחה הפרטית שייכת ל"בכל דרכיך דעהו"⁵. במאמר הזה יש הבחנה ברורה בין ההתהוות העולמות להשגחה⁶:

אך הענין הוא שיש ב' מיני השפעה:

הא' בחינת גילוי אור ושפע שלצורך היות והתהוות העולמות, שזוהו בחינת יחוד חיצוני דאבא ואמא, וזה ההשפעה אין בה תוספות וגירעון רק כפי אשר כבר נמרד בתחלת ההשתלשלות... שהוא

החידוש מאין דחכמה ליש דכינה בכל עת ורגע, שנקרא בשם יחוד, אך הוא בחינת יחוד חיצוני לצורך היות והתהוות העולמות, ובשפע זאת לא יהיה בה תוספות או גירעון מצד מעשה התחונים כי מוכרת השפעה זאת כי בלעדה יחזרו כל העולמות לאין ואפס ממש.

והשפעה הב' היא השפעה פנימית הנמשכת בבחינת תוספות אור ממקורא דכולא, אשר בהשפעה זאת יש כמה חילוקי מדרגות לפי ערך מעשה התחונים דייקא, אם יטיבו מעשיהם יטיב להם מלמעלה למטה בבחינת גילוי אור ושפע, ואם ח"ו יריעו מעשיהם יהיה הסתלקות השפע ח"ו. וכן באופן ההטבה עצמה, כל חד בארחה אתער בו.

ההתהוות היא פעולה קבועה, בלתי-משתנה, ההכרחית לקיום העולם – והיא נמשכת מיחוד חיצוני של הספירות דרכן עובר השפע לעולם. בקטע שצוטט מדובר על יחוד חיצוני של פרצופי אבא ואמא, החכמה והבינה, שהיחוד שלהם הוא ההמשכה מהאין ליש, פעולת התהוות העולמות הקבועה (יחוד קבוע של "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין", שהניגוד לו הוא היחוד הפנימי של אבא ואמא, המוליד נשמות, כפי שמוסבר בקבלה⁷), אך בהמשך המאמר מובן שכדי שהשפע יגיע למטה היחוד החיצוני הזה מתקיים בכל המדרגות, לא רק באבא ואמא אלא גם בכל שאר הפרצופים-הספירות. השרש של ההתהוות הוא היות ה' "חפץ חסד"⁸, הרצון של ה' להיטיב לברואיו שגרם לבריאה. כשם שלבריא לא קדמה אתערותא דלתתא, והיא היתה רק מצד חסדו של ה' מלמעלה, כך המשך ההתהוות בכל רגע אינו תלוי במעשי התחונים ואינו משתנה לפי מעשיהם.

לעומת זאת, ההשגחה נמשכת למטה על

ידי יחוד פנימי – גם הוא בכל הפרצופים – המשתנה לפי מעשי התחונים, לטוב או חלילה למוטב, ומשתנה גם באופיה לפי אופי

¹ ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

² ע"ח שכ"ג פ"א (מ"ק).

³ כיכה ז, יח.

ד תניא, שער היחוד והאמונה פ"ד.

ה לוח "היום יום" כ"ט סיון (וראה גם שם כ"ח חשון).

ו לוח "היום יום" ג"ח תשרי.

ז תהלים טז, ח.

ח משלי ג, ו.

ט ורמז: התהוות העולמות השגחה עולה 1700, טוב פעמים יפי – יפי היינו התהוות העולמות שנבראו "על מילואן" (ראה בראשית רבה יד, ז) ו"על צביונם" (ר"ה יא, א ועוד) וטוב (מוסרי') היינו השגחה (אכן, במעשה בראשית, התהוות העולמות, מופיע הטוב גם במובן של יפי – כמו "טובת מראה" האמור ברבקה אמנו, הגבורה בין 8 לשנות היפי, כנודע – "וירא אלהים כי טוב"), ודוק.

השרש של

היחוד הפנימי,
שרש ההשגחה
הפרטית, הוא
גבוה הרבה יותר
ממקור ההתהוות
ב"חפץ חסד"

מעשה התחתונים. רבי הלל ממחיש זאת במאמר באמצעות הדוגמה של המשכות השונות בחגים – פסח, שבועות וסוכות, ראש השנה ויום כיפור – שבכל אחד מהם העבודה שלנו שונה וגם המשכה

שבעקבותיה שונה. עוד מוסבר באדיקות במאמר שהשרש של היחוד הפנימי, שרש ההשגחה הפרטית, הוא גבוה הרבה יותר ממקור ההתהוות ב"חפץ חסד" (בלשון אדמו"ר האמצעי¹, השגורה על פיו של רבי הלל בכל מקום, ההתהוות היא מהמדרגה הגלויה של "אחד"², חיצונית אור אין סוף שלפני הצמצום, וההשגחה היא ממדרגה פנימית יותר ב"אחד" ויש לה שרש במדרגת "יחיד"³, מה שנקרא אצל אדמו"ר הרש"ב

יג שער היחוד פרקים י"א.

יד התהוות העולמות מדרגת "חפץ חסד" של "אחד" היא בסוד ה"אחד" של אברהם אבינו – "אחד היה אברהם" (יחזקאל לג, כד), "אחד קראתיו" (ישעיה נא, ב) – שהרי "עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג), במדת "חסד לאברהם" (מכילתא, ז, כ), וכדרשת חז"ל על "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" (בראשית ב, ד), "באברהם" (בראשית רבה יב, ט). מדרגת "יחיד" שייכת כבר ליצחק, "בנך יחידך אשר אהבת" (בראשית כב, ב), המגלה ש"אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), ודווקא לו יאמר לעתיד לבוא – כאשר תתגלה העצמות, ותהיה תכלית ההשגחה ברחמים רבים, גדולים ועצומים (יצחק הוא סוד רח דרחמים, כשהמים הם בחינת אברהם, "אב נמשך אחריו כמים", התגברות החסד להשפיע לכל בחסד וברחמים) – "אתה אבינו" (ישעיה סג, טז). ועוד, "בראשית" במק"ק עולה אחד וכן היום הראשון של הבריאה הוא "יום אחד" (בראשית א, ה), היינו לפי הפירוש (סמ"ק סימן ב) ש"אחד" היינו ש"אלופו של עולם" (האלקות המתייחסת להתהוות העולמות) נמצא בי"ד קיעים וארץ ומתפשט בי"ד רוחות העולם (ומכאן טעם לכך שביום השני של הבריאה, יומו של יצחק (שמדתו גבורה), ה"יחיד", לא נאמר "טוב" משום שטוב נמשך מ"חפץ חסד" דווקא, "טוב וחסד", וד"ל).

טו לקמן יתבאר באורך שיש השגחה של חסד, השגחה של דין (גבורה) והשגחה של רחמים (תפארת). שרש ההשגחה של החסד הוא בפנימיות מדרגת "אחד" (פנימיות דרגת "חפץ חסד") ושרש ההשגחה של הרחמים במדרגת "יחיד", אך שרש ההשגחה של הדין היא במדרגת "קדמון", בה ה' שער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל, היינו תכנית תכנת את כל מה שעתיד להתהוות שתהיה בו השגחה של "מדה כנגד מדה". נמצא ששלוש

"העלם האור בעצמות המאור"⁴ וכאן במאמר היא כינוי לעצמות ה').

פעולה ותגובה

ההבדל העיקרי בין שתי הבחינות הוא שההתהוות היא פעולה חד-צדדית מצד ה', המשכה מלמעלה למטה, ואילו ההשגחה היא תגובה מצד ה', המשכה מלמעלה למטה שבאה אחרי העלאה מלמטה למעלה⁵:

והנה העלאה והמשכה שאחר העלאה נקראת בשם השגחה.

דברנו לאחרונה⁶ על כך שגם אצל ה' כביכול יש שני ממדים, 'חפצא' ו'גברא' – ממד קבוע ובלתי-משתנה, "לא אדם הוא להנחם"⁷, וממד בו ה' מגיב למציאות וכביכול משתנה לפיה, ממד ה"אדם" של ה', "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה"⁸, כפי שרואים ברוב התורה שה' מגיב ומתייחס וכו', "זאת תורת האדם"⁹. ממד החפצא הוא הממד הזכרי וממד הגברא הוא הממד הנקבי, הנשי. במושגים האלה, ההתהוות שייכת יותר לצד החפצא ("חפץ חסד") וההשגחה לצד הגברא, כאשר הממד הזכרי הוא פעיל ויוזם והממד הנקבי הוא מגיב. היזמה החד-צדדית לא דורשת מציאות אחרת, האדם-האיש נברא יחיד¹⁰ ואילו התגובה היא מפגש ושיח בין שנים, כמו האשה שנבראה לתוך

ההשגחות הן סוד יחיד-אחד-קדמון (רחמים-חסד-דין), סדר של יזה, צירוף התפארת-הרחמים, וד"ל).

טז המשך תרס"ו עמ' קפב ואילך.

יז המשכה (התהוות העולמות כאן, וכן הוא סוד אתעדל"ע על מנת לעורר אתעדל"ת, שלב ראשון נסתר של השגחה) העלאה המשכה (של ההשגחה הגלויה) עולה 851, "בעתה אחישנה" (ישעיה ט, כב; סנהדרין צח, א), "בעתה" מצד התהוות העולמות, סדר ההשתלשלות הבלתי-משתנה (בו לכל דבר קבוע עת, בלי תלות במעשי התחתונים, "לא זכו 'בעתה'", ו"אחישנה" מצד ההשגחה המגיבה למעשה התחתונים ("זכו אחישנה"), ודוק.

יח שיעור אור ליכ' תשרי (נדפס בגליון נח) השתא.

יט שמואליא טו, כט.

כ יחזקאל א, כו.

כא שמואליב ז, יט.

כב סנהדרין פ"ד מ"ה.

שמים וארץ"), השתלשלות מלמעלה למטה, ואילו ההשגחה היא סוד "מעשה מרכבה" (עבודת הצדיקים, שמחזירים את העולם מאין ליש, להיות מרכבה לבוראם) – הרכבה וחיבור בין התחתונים והעליונים (והוא החידוש של מתן תורה – "מעשה מרכבה" של התורה¹³ – בו התבטלה גזרת ההפרדה בין העליונים והתחתונים, העליונים ירדו למטה והתחתונים עלו למעלה¹⁴).

בהמשך רבי הלל מביא משל ליחס בין ההתהוות להשגחה מהיחס בין דבור או מעשה, בהם האדם מבטא כלפי חוץ את עולמו הפנימי, לחושים בהם הוא חווה את העולם – ראייה, שמיעה וריח¹⁵ – כאשר הרושם שבא מהחוץ פועל בתוכו וגורם לו להגיב בהתאם:

ויובן על דרך דוגמא בנפש ההפרש בין חוש הדיבור וכח המעשה לחוש הראייה ושמיעה וריח, שחוש הדיבור וכח המעשה באים ונמשכים מלמעלה למטה, וראשית הנילוי בחכמה ומחכמה נמשך לבניה ומדות ומחשבה ואחר כך נמשך מחשבה בדיבור לגלות לזולתו או ממחשבה לבח המעשה. מה שאין כן חושי הראייה עולה מלמטה למעלה לחבר דבר הנראה במוחו, ועל ידי זה ירגיש אותו במוח וגורם המשכתו אליו על ידי שמתפעל ממנו, וכן חוש השמיעה לקול ערב הוא העולה מלמטה מדבר הנשמע אליו, וכן חוש הריח כו'.

כד ששלל כן מפטירים במעשה מרכבה בזמן מתן תורתנו, כאשר קוראים על מתן תורה.

כח תנחומא וארא טו. שמו"ר יב, ג.

כט בדרך כלל מדברים על חמשה חושים – ראייה, שמיעה, ריח, טעם ומישוש – אך כאן מתמקד רבי הלל בשלשת הראשונים. נראה שהוא לא מזכיר את הטעם, משום שאת מקומו תופס כאן הדיבור (שני שימושים של הפה), ולא את המישוש, משום את מקומו תופס כאן המעשה (שגם הוא, כמו המישוש, כח של מגע ישיר עם המציאות הגשמית), ודוק.

ולצורך מערכת של שנים (ולכן מרגישה הרבה יותר את הצורך בה, "טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו"¹⁶).

רבי הלל מוסיף עוד ענין עמוק:

ונמצא השפעה הא' נקראת מעשה שמים וארץ, מאין ליש, והשפעה הב' הוא מיש לאין, פירוש מיש האמיתי לאין הכלול ביש האמיתי, שנמשכת על ידי ההעלאה מלמטה למעלה, שהוא גם כן מיש נפרד לאין של היש כו', ושלימות הנילוי יהיה לעתיד, מיש האמיתי ליש נפרד, וזהו להיות לו דירה כו' וד"ל.

הרב המגיד ממעזריטש הסביר¹⁷ שהבריאה היא המשכה מאין ליש, אך עבודת הצדיקים היא להחזיר את העולם מיש לאין – לבטל את הישות הנפרדת של המציאות, לא כדי להחזיר את העולם לתהו ובהו, חלילה, אלא כדי לגלות בו אלקות. רבי הלל אומר שזהו היחס בין ההתהוות, שהיא תנועה מהאין אל היש, לבין ההשגחה, בה לפי התבטלותו של הנברא מיש (נפרד) לאין (המהווה אותו),

היינו תשומת-לב למקורו) כך יש המשכה מהיש האמיתי של עצמות ה' אל האין הכלול בו, לצורך הנבראים – המשכה מלמעלה לפי ההעלאה מלמטה. בסופו של דבר, ההמשכה הפנימית הזו, שהיא היחס בין היש העליון ליש התחתון, מביאה לתכלית הבריאה – "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"¹⁸, כאשר היש האמיתי מתגלה (או, כפי שאנחנו רגילים לומר, משתקף) באופן מלא ביש הנפרד.

ובעוד מושגים שדברנו עליהם לאחרונה¹⁹: ההתהוות היא סוד "מעשה בראשית" ("מעשה

כג קידושין מא, א.

כד אור תורה (אמור) אות קכ.

כה תנחומא נשא טז.

כו שיעור 'סדר של מהפכה' – שבת נח (נדפס בגליון לך (לך) השתא.

ההמשכה הפנימית, היחס בין היש העליון ליש התחתון, מביאה לתכלית הבריאה – "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"

של ההשגחה כאן הוא הנקמה של ה' – תגובה של דין למעשה הנבראים.

אם כן, יש השגחה פרטית של דין והשגחה פרטית של רחמים. בלשון חז"ל, השגחה פרטית של דין נקראת "מדה כנגד מדה"^{1א} – יש כאן, באופן המובהק ביותר, יחס של העלאה והמשכה, "מדה" הנמדדת מלמעלה "כנגד מדה" העולה מלמטה, אתערוותא דלעילא לפי אתערוותא דלתתא. ועדיין, זו השגחה פרטית כמו שעלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, לפני שה' שיתף והקדים את מדת הרחמים^{1ב}. המאמר של רבי הלל הוא על הפסוק "ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה"^{1ג}, וההסבר הוא ש"ארדה נא" – ביטוי ממנו לומדים^{1ח} הוראה גם לדיינים שאין להם לפסוק בדיני נפשות בלי לרדת לראות את המציאות בשטח – היינו 'ירידה' להשגחה של רחמים (בהמשכה ההפוכה מתנועת העליה של מדת הדין, "כצעקתה הבאה אלי [מלמטה למעלה]). ועל דרך מאמר חז"ל^{1ט} שבזמן תקיעת שופר הקב"ה עומד מכסא דין, בעליה מלמטה למעלה, "עלה אלהים [שם מדת הדין] בתרועה" – עד שמדת הדין מגיעה לשרשה העליון באוא"ס ונמתקת בו – ויושב על כסא רחמים, מלמעלה למטה, "הוי' [שם מדת הרחמים, נמשך] בקול שופר"^{1מ}.

חד אריך, חד קציר וחד בינוני

אם יש השגחה של דין, השייכת לספירת הגבורה, והשגחה של רחמים, פנימיות מדת התפארת, מתבקש לומר שיש גם השגחה של מדת החסד. בכלל, לפי ההבנה שהשגחה עניינה תגובה ויחס בין שנים, ההשגחה שייכת

ועל דרך זה יובן למעלה שבחינת התהוות דהשתלשלות נמשך מבחינת עצמיות אור אין סוף... עד עשיה נשמית בפועל ממש... אבל בחינת ההשגחה הוא מה שעולה מעשה התחתונים, הן החוב שלהם והן הזכות, למעלה... עד שמגיעים לפנימיות חכמה ובינה הנקראות ראייה ושמיעה, כמו וירא ה', וישמע או וירח וכו'. וזאת ההעלאה גורמת המשכה בתוספת או בגרעון כפי מעשה התחתונים מבחינת פנימיות האור דאין סוף.

השגחה בדין והשגחה ברחמים

היום כשמדברים על השגחה פרטית, לפי דרך הבעל שם טוב, חושבים בעיקר על הטוב והרחמים של ה' שמתבטאים במה שעובר על כל אדם, על העלה שמתגלגל כדי להצל על נמלה או תולעת שסובלת מחום השמש¹. אבל כאשר אדמו"ר הזקן רצה להוכיח מדברי חז"ל שיש השגחה פרטית על כל הנבראים^{1א} הוא הביא את דברי חז"ל^{1ב} על הפסוק "צדקתך

כהררי אל משפטיך תהום רבה"^{1ג} (שגם דברנו עליו לאחרונה^{1ד}) – שגם השלך הצד דג בים עושה זאת על פי משפטי ה', וכלשון רש"י שם "שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות". כלומר, הביטוי

1 א. הובא בשומר אמונים מאמר "השגחה פרטית" פי"ז. וראה מאמר ד"ה "על כן יאמרו המושלים" תרצ"ו; הלקח והלבוש ח"ב עמ' קצא.

2 לא יהל אור על תהלים פל"ו ד"ה "בחולין פא"ט דס"ג ע"א". וראה מאמר ד"ה "כל המאריך באחד" תרפ"ו פ"ג (סה"מ תרפ"ו עמ' קנד);

3 לב חולין סג, א.

4 לג תהלים לו, ז.

5 לד שיעור 'תיקון העבירות – פנימיות וחיצוניות' – שבת נח (נדפס בגליון לך לך) השתא.

1א לה סנהדרין צ, א.

1ב לו פירש"י על בראשית א, א.

1ג לז בראשית יח, כא.

1ד לח פירש"י עה"פ.

1ה לט ויק"ר כט, ג. ובכ"מ.

1ו מ תהלים מז, ו.

לפי ההבנה

שהשגחה עניינה תגובה ויחס בין שנים, ההשגחה שייכת בעיקר לתחום מדות הלב – חסד, גבורה ותפארת

מדת החסד

עושה למציאות בירור של "אור ישר" - היא מחפשת זכויות גם בתוך מה שנראה רע

בולטים מאד כל החטאים של סדום, וודאי צריך להחריב אותה. לעומת זאת, מדת החסד עושה למציאות בירור של "אור ישר", "שמברר הפסולת ומוצא בו כסף, שזהו מצד החסד, שמוצא טוב גם בבחינת הרע" – היא מחפשת זכויות גם בתוך מה שנראה רע.

לכן, לפני ההחלטה להחריב את סדום, ה' אומר שיש לסלק את הנהגת "חד קציר" ולרדת להתפשט באופן של "חד אריך", הנהגה של חסד, כדי לבדוק האם במדת החסד כן ימצאו לה זכויות^{מא} – האם בתוך ה"ושפטו העדה" יש מקום ל"והצילו העדה"^{מב}, מציאת זכות להגן על הנידון – "אך אם הכצעקתה עשו", שיראה על פי מדת החסד גם כן כמו על ידי מדת הדין, ונמצא שגדול עוונם עד שאין להם צד זכות גם על פי קו הימין, אזי 'כלה', 'ואם לא', שימצא על פי קו הימין להם צד זכות, 'אדעה' להמתיק הדינים".

אמנם, ישנה גם השגחה שלישית, של רחמים, השגחה בקו של "חד בינוני", אותה סומך רבי הלל על תרגום הפסוק "ואם תייבין לא אתפרע" – גם אם סדום חטאה, אם יעשו תשובה ה' לא יפרע מהם, כי התשובה מגיעה למקום בו הרע אינו תופס מקום, וממילא לא גורם לעונש, "ואדרבא, משם מקור הרחמים והסליחות להפוך גם הרע לטוב". על השגחה זו הוא כותב:

והנה בחינה זאת הוא וחד בינוני, שהוא בחינת

מה מדת החסד המחפשת זכויות היא סוד ירידת נשמת אברהם אבינו לעולם משרשה בחסד דאצילות (בעת הירידה עוד נקראה הנשמה אברם, בגימטריא "חד אריך"), עד ש"אמרה מידת החסד [דאצילות] לפני הקב"ה: מימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי" (ספר הבהיר מאמר קצא), ובדורות האחרונים היידי ירידת נשמת רבי לוי יצחק מברדיטשוב לעולם (כפי שגילה הבעל שם טוב). אם כן, ה"ארדה נא" התממש בויכוח אברהם עם ה' כדי להציל את סדום, בחיפוש אחר הצדיקים שאולי ישנם בה, בדרך בירור דאור ישר.

מו במדבר לה, כה. וראה גם מכילתא דרשב"י עה"פ שמות כג, ב (ועוד).

בעיקר לתחום מדות הלב – חסד, גבורה ותפארת^{מא} – ולכן מתבקש לחפש שלשה סוגים של השגחה. ואכן, כך מסיים רבי הלל את האות הראשונה במאמר: ונמצא מובן מכל הנ"ל שיש ג' אופנים השגחה בהנהגת העולמות. הא' כאשר מתנהג על פי הגבורות

העולים כך נמשך החסדים מלמעלה למטה וזהו לך ה' חסד [כי אתה תשלם לאיש כמעשהו^{מב}] כו', והב' כאשר מתגברין החסדים כו'. והג' ע"י הרחמים שנמשכים על ידי התשובה.

את שלש הבחינות הוא מסביר באריכות בסיום המאמר, באות י, כשהוא סומך אותן על תיאור שלשת הקוים ימין-שמאל-אמצע, חסד-גבורה-תפארת, כ"חד אריך, חד קציר וחד בינוני"^{מג}. ובתמצית:

ההשגחה בקו השמאל מדקדקת על המציאות, ולכן הוא "חד קציה, שמגביל ההשפעה בדקדוק גדול, שלא יומשך למי שאינו ראוי". לפי מדת הדין – ברור שסדום צריכה להחרב, "כצעקתה [של מדת הדין] הבאה אלי". אמנם, ה' אומר "ארדה נא" למדת החסד, המחפשת זכויות, במדת "חד אריך" ש"מתפשט למטה מטה גם למי שאינו ראוי".

מדת הדין עושה למציאות בירור של "אור חוזר", בירור המבחין בפסולת בתוך האוכל (מלאכת בורר האסורה בשבת^{מד}), "שלוקח כסף הנקי ומוצא גם כן בו פסולת, שזהו מצד הגבורה, הן שמים לא זכו בעיניו"^{מז} – לפי הבירור הזה

מא וכפי שהוסבר בשיעור הנ"ל הערה יח, חפצא וגברא הם גם מח ולב – ממד הגברא, המשגיח והמגיב, שייך לרגש הלב.

מב תהלים סב, יג. לעיל הסביר רבי הלל שזהו מקור הנהגת "מדה כנגד מדה" – "תשלם לאיש כמעשהו" (כפירוש הפשט, משא"כ לפי פירושו הידוע של הבעל שם טוב, המתאים לשיטתו בהשגחה שכולה טוב, שה' משלם בחסדו לאיש כאילו הוא עשה את הטוב, על אף שאינו אלא מסייע שאין בו ממש).

מג הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

מד שבת פ"ז מ"ב. ראה גם תו"א טו, ג; סה, ב ואילך. ובכ"מ.

זו מדרגה של

רחמים עליונים,
רחמים עצומים,
שאינ בהם כל
תנאי, ודווקא
רחמים אלו הם
הם השגחת
הרחמים
שמבחינת "יחיד"
ממש

והגבורות וכך להפוך את החשך לאור ("לאכללל
שמאלא בימינא"^{מח} ואף יותר מכך, לתת תוקף
של חסד גם לגבורה^{מט}):

כי הנה קו האמצעי יש בו יתרון על קו הימין, כי
לגבי קו הימין יש קצת מנגד היינו כי טבע החסד
למצוא צד זכות גם במי שאינו ראוי מצד השגחתו
בטוב עין, אבל לפעמים לא ימצא צד זכות מצד
תוקף הרע. אבל מצד מדת הרחמים אין סתירה
כלל כי מצד מדת הרחמים אין סתירה כלל כי מצד
מדת הרחמים אף על פי שראוי לעונש מ"מ מצד
הרחמנות יפטור אותו. ונמצא שנקרא חד בינוני.
מצד שפועל התכללות הגבורות בחסדים מצד שרשו
שהיא למעלה משניהם יחד.

זו מדרגה של רחמים עליונים, רחמים
עצומים, שאין בהם כל תנאי^נ, ודווקא רחמים
אלו הם השגחת הרחמים שמבחינת "יחיד"
ממש (כנ"ל). לאור כל זאת, ננסה להעמיק עוד
באופי ההשגחה הפרטית המיוחדת של מדת
הרחמים, ביחס לממדים אחרים של ההשגחה.

ב. כלל ופרט בהשגחה פרטית ריכוז הרחמים

כפי שהוסבר, בהשגחה הפרטית של מדת
הדין, השגחה של "מדה כנגד מדה", האדם
נמדד בדיקו לפי מעשיו. לעומת זאת, בהשגחה
הפרטית במובן השגור שלה היום, כביטוי לטוב,
לאהבה ולרחמים של ה' על האדם – ואף על
כל נברא, "טוב הוי' לכל ורחמיו על כל מעשיו"^{נא}

^{מח} ראה זהר ח"ג קע"א; א; קע"ב, א.
מט כפי שמוסבר בסיום המאמר.

^נ וגם התנאי ש"מי שאין בו דעת אסור לרחם עליו"
(ברכות לג, א) בטל כאן (וכידוע הפתגם החסידי
שהרחמנות הכי גדולה היא על מי שאפילו לרחם עליו
אסור...), שהרי לה' יש דעת והיות שה' הוא הכל הרי שה'
מרחם כאן על עצמו, כמאמר אדמו"ר הזקן לרבי נחמן
מברסלב (אבניה ברזל אות מט) שפירוש "רחמיו רבים
הוי'" (תהלים קיט, קנו) היינו שעליך, ה' יתברך, הרחמים
הגדולים ביותר.

^{נא} תהלים קמ"ה, ט.

קו האמצעי, ויש בו יתרון
מעלה אפילו על קו הימין
בענין זה שעל ידי הרחמים
יתהפך הרע גמור לטוב. אך
מכל מקום אינו בחינת חד
אריך כמו קו הימין להיות
נמשך למי שאינו ראוי
כראוי, אבל קו האמצעי
לא נמשך רק לכל הפחות
למי שראוי לרחם עליו, אף
על פי שמצד עצמו אינו ראוי
לשפע זאת, מכל מקום מצד

הרחמים נמשך עליו, אך דוקא כשהוא ראוי לרחמים,
והיינו כשמעורר על עצמו רחמים רבים, שזהו על
ידי התשובה דייקא, או על ידי הצדקה, כמו שכתוב
טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל, שעל ידי
נתינת לחמו מורה שהוא טוב עין ממשיך עליו טוב
עין מלמעלה...

אכן, אנשי סדום והחטאים לא היו
ראויים גם למדת הרחמים, משום שלא עשו
תשובה והקפידו מאד שלא לתת צדקה (בביאור
שאחרי המאמר, מוסיף רבי הלל ש"ה הרחמים הוא
למי שראוי לרחם, כגון מי שיש בו דעת להרגיש
הריחוק ומעורר רחמים רבים על נפשו"^{מז}).

מכל הלימוד כאן עולה כי יש שלש מדרגות
של השגחה פרטית – בחסד ("חד אריך"),
בדין ("חד קציר") ובמדת הרחמים ("חד
בינוני"). רבי הלל מדגיש בסוף את המעלה של
ההשגחה ברחמים, שמשפיעה גם למי שאינו
ראוי להשפעה, אך ראוי לרחם עליו. אכן, בביאור
שאחרי המאמר מדבר רבי הלל על השרש העליון
של "חד בינוני", של מדת הרחמים, למעלה-
מעלה מ"חד אריך" ו"חד קציר", במקום שיכול
לייחד את שניהם יחד – לייחד את החסדים

^{מז} בפשטות, התעוררות הרחמים הרבים על ידי הרגשת
הריחוק היא תשובה, אך הדעת מתבטאת גם בצדקה,
בהיותה נשמת התפארת הרחמים (ו"מי שאין בו דעת"
להרגיש את מצבו העגום ברוחניות, המצריך תשובה, ומצבו
העגום בגשמיות, המצריך צדקה, "אסור לרחם עליו").

הרועה הנאמן – משה רבינו – עוזב את הצאן כדי לעזור לגדי נידח וצמא⁷¹, הוא לא חושב באותו רגע על התפקיד שלו בתוך המכלול של העדר, אלא מפנה ממהשבתו את כל שאר העדר וקעת כל-כולו מכוון לאותו גדי מסכן. ובדימוי נוסף, כאשר מתייחסים לה' בתור הדוד העליון ואלינו בתור הרעיה, פחות 'אישי' לחשוב על כך שהוא רואה כל אחד ואחת מעם ישראל כחלק מהמכלול של הכלה, "כנסת ישראל". יש סוג של קשר בו כאשר ה' מתמקד בנשמה אחת, באהבה וברחמים, היא חזות הכל ואין בלתי (כידוע⁷²) שה' אוהב כל יהודי כמו הורים האוהבים את בנם יחידים שנולד להם לעת זקנה ועוד יותר מכך). ההתמקדות הזו היא סוד הצמצום ששייך דווקא ל"חד בנינו" – לקו האמצעי, שבשרשו הוא קו האור שה' המשיך לתוך הצמצום (ושרשו ב"תפארת הנעלם" שבאור אין סוף⁷³, ועוד למעלה-מעלה, הכל בקו האמצעי דווקא⁷⁴). לכאורה, נראה שה' מצמצם לצד את היחס לכל הנבראים, ומתמקד רק בפרט המושגח כעת, אך באמת זהו צמצום מלשון ריכוז – כמו "צמצם שכינתו בין שני בדי ארון"⁷⁵ – כאשר הכלל כולו מתרכז ונמצא בתוך אותו פרט⁷⁶.

נד שמות רבה ב, ב.
נה הוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות קסז.
לקו"ש ח"ג עמ' 982.
נו ראה זהר הרקיע פרשת בראשית דף טו; יהל אור עמ' קפט ואילך ועמ' תשח"תשט; המשך תער"ב פרק רעג.
ראה מעין גנים פרשת קרח עמ' טח.
נד התפארת היא סוד הבריה התיכון המכריח מן הקצה אל הקצה (זהר ח"ג קפו, א; עפ"י שמות לו, לג) – קודם היא עולה לקצה העליון ("למעלה מעלה עד אין קץ"), מתפארת לכתר (עד רדל"א), מקור הרחמים הרבים, הגדולים ועצומים, ואחר כך היא יורדת לקצה התחתון ("למטה מטה עד אין תכלית"), להמשיך את הרחמים למי שנמצא מטה-מטה. בתוך המלה רחמים העליה היא בסוד הירח (מדת יצחק) – שרש ברח של הבריה, לשון "ברח לך אל מקומך" (במדבר כד, יא). עד לרדל"א (ראה זהר ח"ג רפח, ב) – והידידה למטה היא בסוד הימים (מדת אברהם), וראה גם לעיל הערה יד.
נח ראה תנחומא ויקהל ז; שה"ש רבה א, סב; בראשית רבה ד, ד.

נט את הצמצום-הריכוז מהסוג הזה, בו הכלל כולו נמצא בתוך הפרט, מתאר רבי הלל בסוף פ"ה במאמר (לא

– ה' מסתכל עליו כמו אבא שמסתכל על בנו ומרחם עליו.

אפשר להבין שנקודת המבט של ההשגחה הפרטית הזו לא מסתכלת רק על מעשיו של האדם, מצד הבחירה שלו, אלא גם על היעוד שלו – ה' שלח לעולם את הבן שלו, חלק ממנו עצמו, בשביל מטרה מסוימת, והוא מרחם עליו ומיטיב לו כך שיתקדם במסלול המיועד לו. במבט הזה, הפרט לא עומד בפני עצמו – הוא חלק מתמונת העולם הכללית, שליח למלא את תכלית רצון ה' מהבריאיה כולה, וכל מה שעובר עליו הוא גם חלק מאותו יעוד כללי. כך מוסבר⁷⁷ החידוש של הבעל שם טוב בנוגע להשגחה פרטית:

ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא היות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כונת הבריאיה... דבצרוף ואיחוד כל הפעולות הפרטיות ... נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאיה כולה. ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגח"פ ונוגעת להשלמת כונת הבריאיה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על אחת כמה וכמה.

אבל כשמדברים על רחמי ה' מצטייר משהו שונה – כשה' מרחם על אחד הנבראים הוא מתמקד רק בו, ומרחם כעת רק עליו, בלי הסתכלות על התמונה המלאה. כך, רחמי האב על בנו-יחידו הם לא מתוך מבט על המשפחה כולה, שאומר שבלעדי הוא לא תתקיים כפי שהיא – הוא אוהב את הבן ומרחם עליו כפי שהוא, בפני עצמו. הוא אפילו לא מסתכל על מכלול החיים או השליחות שלו, על העתיד שלו – הוא מרחם עליו "באשר הוא שם"⁷⁸, ברגע ההוא עם כל מצוקתו, ללא כל תנאים. באותו אופן, כאשר אנחנו מציידים לעצמנו את

נב לוח "היום יום" כ"ח חשון.

נג בראשית כא, יד (וראה רש"י עה"פ).

נידון בדיוק לפיו מעשיו שלו, היא הפרט בלי זיקה לכלל (צמצום 'כפשוטו', עצם מדת הגבורה). ההשגחה של מדת החסד, בה נראה הפרט כפי שהוא בתוך הכלל, היא בסוד "פרט וכלל" – התפשטות המבט מהפרט אל הכלל, כשהפרט מובן בתוך ההקשר של הכלל. ב"פרט וכלל" הכלל מוסיף על הפרט, מעניק עוד משמעות וחשיבות – עד אין סוף – לתפקידו של הפרט. ההשגחה של מדת הרחמים, עיקר ההשגחה, היא בסוד "כלל ופרט", כאשר "אין בכלל אלא מה שבפרט" – כל הכלל 'נדחס' לתוך הפרט עליו מסתכלים, ולא נדרש יחס לשום דבר חוץ ממנו. אם "כלל ופרט" ו"פרט וכלל" הם התפארת והחסד, מהי המדה הבאה – "כלל ופרט וכלל", אי אתה דן אלא כעין הפרט? ספירת היסוד נקראת "כלל", ובפסוק "לך הוי' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ"^א היא רמזה במלים "כי כל", בגימטריא כלל (ובגימטריא יסוד). הכלל של היסוד לא כל כך 'מרוכז' כמו הכלל של התפארת, שמעליו בקו האמצעי ("חד בינוני") – המבט מתרכז מהכלל אל הפרט, וחוזר שוב להסתכל על הכלל (כלומר, יש ביסוד גם את התנועה של החסד וגם את התנועה של התפארת, אך לאו דווקא למעליותא – יש דווקא עצמה רבה יותר כשכל תנועה מופיעה בפני עצמה). [איך זה נראה? עוד סוג של השגחה?] כן. אפשר לדמות זאת להסתכלות על די־א־איי – כל הכלל משתקף בתוך הפרט, אבל בסופו של דבר יש פרטים דומים נוספים לפרט הזה (תאים נוספים בגוף, ואפשר גם 'לשבט' מאותו די־א־איי יצורים דומים), ההסתכלות על הפרט מזהה בתוכו את כל הכלל, אבל חוזרת להסיק ממנו ולהתייחס מתוכו לפרטים נוספים שדומים לו, "אי אתה דן אלא כעין הפרט"^ב.

א דברי הימים א כט, יא.

ב סב תכונה זו של היסוד היא גם סוד "אלה תלדות יעקב יוסף" (בראשית לז, ב), הולדת כל תולדות יעקב על ידי יוסף (זהר ח"א פה, א; קפא, א; ספר הליקוטים וישב לז; באוה"ז ויחי כט, ד ועוד, וראה בראשית רבה פד, ה), שעל כן "נהג כצאן יוסף"

בעומק, זו ההבחנה בין ההשגחה של החסד להשגחה של הרחמים: המבט שרואה את הפרט בתור חלק חשוב והכרחי בתוך הכלל – גדי בעדר הצאן, בן במשפחה, נשמה בתוך כנסת ישראל, פרט חיוני המשתלב עם כל הנבראים להשלים את תכלית כוונת הבריאה כולה – שייך לספירת החסד, שיש בה תכונה של התפשטות. במבט הזה, המבט על הפרט רואה את התמונה כולה, והשפעתו וחיוניותו של הפרט מתפשטת אל הכלל כולו. לעומת זאת, בספירת התפארת ובתכונת הרחמים שלה יש כח של ריכוז, והיא מסוגלת לראות מול עיניה את הפרט בלבד, כשכל המציאות 'דחוסה' בתוכו.

כלל ופרט

את ההבחנות הללו, והיחסים השונים בין הפרט והכלל, מתבקש לקשר למדות בהן התורה נדרשת (שרובן – 8 מתוך 13! – עוסקות במושגי הכלל והפרט).^ג

ההשגחה של מדת הגבורה, מדת הדין של תיאור ההשגחה הפרטית בגמרא, בה כל אחד

בהקשר המדויק של ההשגחה המבואר כאן, אבל בכך הוא נתן השראה כיצד צריך להבין את עומק דבריו ביחס להשגחה של הרחמים, ההשגחה של "חד בינוני":

אך הענין הוא דאמיתת ענין הצמצום הוא מלשון דחק, כמו צמצם שכינתו בו, שהמונע מחזיק את המרוכבה... ומובן מזה עוד ענין אחד, שכיון שצמצואות המאור מלוכש בבחינת הארה פרטית המקור להשתלשלות, אם כן ממילא מלוכש גם כן בהארה זאת בהעלם כללות האור דאין סוף, ונמצא שהפרט מורה על הכלל כולו, וכמו ששנו חכמים בלשון המשנה וכללו בזה כל האריכות שבתלמוד (עיי' בביאורי זהר פרשת אחרי, וזהו כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו בו ודל), ולכן אנו רואים ששם שמים שגור בפי כללות עמינו בני ישראל, שהכל יודעים שיש שם אלוה מצוי, והיינו מצד בחינת המאור שאינו בגדר צמצום כלל ולא בגדר השתלשלות. ולכן הוא נמצא בהשוואה בקמנים כמו בגדולי הערך, אף על פי שאין יודעים איך ומה מצד העלם האור. וגם זאת אנו רואים שיוכל להיות שייגע מפרט אחד, כמו אהבה או חכמה, למסירות נפש. והיינו מטעם שכללות האור מלוכש בהעלם בכל פרט ופרט מע"ם ראצילות (וכנ"ל בענין כל דבר שהיה בכלל בו), כי כל עצם בלתי מתחלק ובהחלק מן העצם נמצא כל העצם (עיי' בכתר שם טוב בשם הבעש"ט נ"ע בשם הראשונים כו).
 ס וראה בדברי רבי הלל שבהערה הקודמת, על מדת "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו".

כל היהודים נכללים במקיף אחד - במקיף האהבה העצמית של האדם אל עצמו

הכלל של החכמה (אבא) הוא נקודת התמצית של הכל – דוגמת הדייאן-איי בתוך זרע האב, בו כלולים כל הפרטים העתידיים.

בכלל של הבינה (אמא) לכל הפרטים כבר יש מציאות בפני עצמם, אך הם מוקפים במקיף אחד ולא ניכרים בפני עצמו, כמו העובר ברחם האם (ולא רק עובר אחד, אלא "ששים רבוא בכרס אחת"¹⁰). דימוי טוב לכך הוא עולם העקודים, בו עשר הספירות עקודות בכלי אחד¹¹.

הכלל של הדעת הוא ההתקשרות והחיבור האמתיים של כל הפרטים יחד, הגורם לכך שלמרות שלכל פרט יש מציאות בפני עצמו, בכל זאת כאשר מסתכלים על הפרטים רואים רק את הכלל המורכב מהם. בדרגות האהבה של דרך מצותיך זו הדרגה הנמוכה-הבסיסית יותר, התופסת את כל עם ישראל כגוף אחד, שדם אחד זורם בכל אבריו, מקשר ומחבר אותם באופן מלא. ורמז לסיום: שמונה המדרגות כללו ארבע מדרגות של כלל במוחין כחב"ד (ד"פ כלל עולה 320), פרט וכלל בחסד (375), פרט בגבורה (289), כלל ופרט בתפארת (375) ולבסוף כלל ופרט וכלל ביסוד (461). הכל יחד עולה 1820 (סך כל הופעות שם הוי' בתורה, סוד פעמים הוי', מספר השרשים במעשה בראשית וכו' וכו')!

סז שהש"ר ד, א.
סח ע"ח ש"ו.

כלל ופרט – מוחין ומדות
כפי שהוסבה, עיקר מושג ההשגחה הפרטית – שיש בה התייחסות לזולת – שייך דווקא למדות הלב. כך גם יסוד ההשגחה הפרטית, היחס אל הפרט, מופיע דווקא במדות. לעומת זאת,

בפנימיות המוחין, תהליך ה'השתלשלות' בדרך ההשגחה הפרטית המתגלה במדות, הכל עדיין נמצא בדרגות שונות של כלל – כל הפרטים כלולים בכלל, בתמונת עולם מלאה ושלמה שהפרטים לא תופסים בה שום מקום בפני עצמם. בכך גופא, אפשר למנות ארבע דרגות של כלל: הכתר, שנקרא "כליל", הוא מקיף החופף מעל כל הפרטים וכולל אותם יחד (כשהם נמצאים כולם בבחינת לא-מודע, בהעלם¹²). הדוגמה לכך היא הדרגה הגבוהה של אהבת ישראל שמתוארת בדרך מצותיך¹³, בה מורגש שכל היהודים נכללים במקיף אחד – במקיף האהבה העצמית של האדם אל עצמו. במדרגה הזו נאמר "וירא און ולא יתבונן"¹⁴, כאשר מקיף האהבה מכסה את כל החסרונות, "על כל פשעים תכסה אהבה"¹⁵.

(תהלים פ, ב), הוא המפרנס ומכלכל את כל אחיו יחד ועל כן כל עם ישראל נקרא על שמו (רש"י עה"פ). לעומתו, יעקב מוליד את הבנים אחד אחד ואחר כך מברך אותם אחד אחד, כשכל פעם הוא מרוכז נמצא כולו רק באותו ילד.

סג בשני הראשים התחננים של הכתר נמצאים הפרטים ב"העלם שישנו במציאות" ובראש העליון, רדל"א, ב"העלם שאינו במציאות", וד"ל.

סד מצות אהבת ישראל פ"ב.

סה איוב יא, יא.

סו משלי י, יב.

בגבורת אבא

התועדות חברים - יום ה'ח'י'
לכבוד יום הולדתו של מורנו הרב יצחק גינזבורג שליט"א

בהשתתפות:
הרב יצחק שפירא, הרב שי דאום, הרב ישראל אריאל, הרב נעם שפירא, הרב איתיאל גלעדי ועוד

שיבת "עוד יוסף חי" - יצהר
יום חמישי, אור ל"ח חשון תשפ"ה בשעה 20:00

"הנני"

קיצור מהלך השיעור

השבוע נפתחת שנת הלימודים ה"חי במכללת תורת הנפש. לכבוד פתיחת השנה שלח הרב ברכה לתלמידי הרבים שמתחילים את הלימודים, לצוות ולכל הבוגרים – דרוש מיוחד, השייך גם לפרשיות בהן אנחנו נמצאים. הדרוש מכוון את יועצי תורת הנפש לשאוב **השראה מאברהם אבינו ומשה רבינו** וללמוד מהם כיצד להעניק **עזרה מתוך אהבת ישראל ודעת**. דגש מיוחד יש כאן על אמירת **"הנני"** בעקדה, שנותנת משמעות עמוקה ל**נכונות של יועץ להענות לקריאה** שהוא מקבל באמירת **"הנני"** – קריאה של **זמינות מתוך עונה** והתבוננות ראויה **מי הוא הקורא** אליו כשמגיעה בקשה לעזרה.

מקורות ההשראה –

אברהם אבינו ומשה רבינו

על כל יועץ בתורת הנפש לפעול בהשראת שתי דמויות המופת של עם ישראל – אברהם אבינו ומשה רבינו (הדמויות האהובות ביותר על הרמב"ם^א, כפי שאנחנו מזכירים תמיד^ב). מאברהם אבינו הראשון צריך לקבל את מדת האהבה והחסד, שהיא התנאי לעזרה אמתית

לזולת. משה רבינו הוא הדעת של כלל ישראל, ומבואר בתניא^ג שבכל יהודי יש ניצוץ של משה רבינו, שהוא הכח הנפשי שלו להתקשר (במודע) לעצמות איך-סוף ב"ה ועל ידי כך להוליד בלב אהבה ויראה (שמקורן בתרין עטרין שבדעת, סוד "משה משה"^ד לא פסיק טעמא בגוויהו"^ה). העיקר הוא האהבה, עליה נאמר "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"^ו, והיינו שרש אברהם אבינו (האהבה-החסד) שבמשה רבינו (הדעת).

נערך מרשימת הרב ע" איתיאל גלעדי. ה' חשון תשפ"ה – רשימת הרב.

א ראה הלכות עבודת כוכבים פ"א והלכות תשובה פ"ו ה"ב (לגבי אברהם); הלכות יסודי התורה פ"ח (לגבי משה).
ב ראה שיעור כ"ג כסלו תשע"ה (הרמב"ם היומי 1), ובשיעורים הבאים כהמשך אחריו, וש"נ. ובכ"מ.

ג תניא פמ"ב.

ד שמות ג, ד.

ה ע"פ שמות רבה ו, ו; זחר ח"א קכ, ב; ח"ג קלח, א.

ו זחר ח"ג רס, א.

הופעת משה בנסינות אברהם

והנה, בשני הנסיונות האלה יש רמז מובהק לקשר העצמי שבין אברהם אבינו (אהבה) ומשה רבינו (דעת):

לאחר נצחון המלכים ה' אומר לאברהם "אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד"^{טז}. אברהם מתיירא על כך שהרג גוים רבים^{טז}, דבר שהוא לכאורה הפך מדתו של אברהם אבינו – אהבה לכל, מתוך רצון

עז להכניס את כל באי עולם תחת כנפי השכינה – וה' אומר "אל תירא" ומבטיח לו "שכרך הרבה מאד". ראשי התיבות של "שכרך הרבה מאד" הם **משה** (כמבואר בכתבי האריז"ל^{טז}) – משה רבינו הוא השכר על מסירות נפשו של אברהם להציל בן משפחה שעתיד להיות אבי מואב ועמון. כלומר, הדעת היא השכר של האהבה הראשונית, אהבה טבעית, ועל ידי הדעת מגיעים מולידים אהבה שכלית שהיא אהבה עזה^{טז}, כמבואר בתניא^{טז} (נמצא שיש סדר של אהבה-דעת-אהבה, אברהם-משה-אברהם, כאשר האברהם השני הוא בעצם משה כ"גואל אחרון"^{טז}, מלך המשיח^{טז}).

טז בראשית טו, א. "אנכי מגן לך" נמשך ממאמר מלכי צדק כמה פסוקים קודם ביחס למלחמת המלכים, "וברוך אל עליון [ברוך] הוא בחינת אברהם, 'והיה ברכה', ואל עליון סוד כתר עליון, ככונת השם בברכת 'מגן אברהם' אשר מגן צריך בידך" (שם יד, כ).

יז פירש"י עה"פ.

יח ספר הליקוטים לך לך פי"ג.

יט על "אהבה עזה" בספר התניא ובכלל ראה באריכות שיעור י' תמוז (נדפס בגליון שופטים) תשפ"ג.

כ פרק מד.

כא ראה שמות רבה ד, ב; זחר ח"א רנג, א; שער הפסוקים ויחי; תו"א משפטים עה, ב.

כב על הקשר בין המשיח לדמותו של אברהם אבינו ראה גם שיעור כ"ו כסלו תשע"ז.

כג באופן מלא יותר, נשמט **משה** ("שכרך הרבה מאד") נמשכת לאברהם ממה ש"אנכי [מי שאנכי, עצמותו

אברהם אבינו
פעל במסירות
נפש ממש
ויצא להלחם
במעצמות
הגדולות של
ימי קדם, מתוך
אהבת ישראל
בוערת, גם
ל'יהודי' כמו לוט,
אחיינו

הנסיון הרביעי והנסיון העשירי

אברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונות^{יז}. בהקבלה לעשר הספירות, הנסיונות הם בסדר עולה – ממלכות עד לכתר^{יז}.

לפי שיטת הרמב"ם^{יז}, הנסיון הרביעי – שכנגד ספירת הנצח, השייכת למשה רבינו, כנודע – הוא נסיון מלחמת המלכים. אברהם אבינו פעל במסירות נפש ממש ויצא להלחם במעצמות הגדולות של ימי קדם, מתוך

אהבת ישראל בוערת, גם ל'יהודי' כמו לוט, אחיינו. העמידה בנסיון היא נס בנפש היהודי, ומי שעומד בנסיון עושים לו נס לעיני כל העמים, וכך השי"ת עשה נס, מסר את הרבים ביד המעטים, ואברהם נצח את המעצמות.

הנסיון העשירי, שכנגד הכתר, הוא עקדת יצחק. רבי מנחם מענדל מויטבסק מסביר בעומק^{יח} שיעיקר הנסיון בעקדה הוא נסיון באמונה, השייכת לראש העליון של הכתר, רישא דלא ידע ולא אתידע^{יח}. אמונה היא המצוה הראשונה ב"תריג מצוות תורתנו הקדושה לשיטת הרמב"ם – מצוות האמנת אלקות^{יח} – והמתנסה הוא אברהם אבינו, "ראש כל המאמינים"^{יח}. מבואר בדא"ח^{יח} שעל ידי העמידה בנסיון האמונה הו מתגלה בדעת, כמ"ש "כי מנסה הוי' אלהיכם אתכם לדעת"^{יח}.

ז אבות פ"ה מ"ג.

ח ראה גם שיעור ו' ניסן תשע"ד (אנגלית).

ט פירוש המשניות לרמב"ם אבות שם.

י פרי הארץ וירא ד"ה "במדרש פתח רבי יצחק" (וראה גם דרך מצותיך מאמרי אדמו"ר הצ"צ ד"ה "אחרי ה' אלקיכם תלכו" [קפו, ב]).

יא ע"פ זחר ח"ג רפח, א"ב.

יב סהמ"צ להרמב"ם מ"ע א.

יג שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

יד לקו"ת ראה ד"ה "אחרי ה' אלהיכם תלכו" (יט, ב).

טו דברים יג, ה.

— נשמת יצחק קוראת לאברהם אביו כדי להכלל בו לגמרי, סוד העקדה, כנועד¹⁷ (והיינו התכללות היראה באהבה על ידי הדעת של משה). על ה"הנני" הראשון (שהוא גם הראשון בתורה¹⁸) פרש רש"י: "הנני". כך היא עניינת של חסידים לשון ענוה הוא ולשון זימון" (ענוה-זימון ר"ת עז, בסוד "העז והענוה לחי עולמים", עז הבא מתוך ענוה ומתבטא בה¹⁹ — בעקדת יצחק זכה אברהם ליחוד עז-ענוה, העולה יצחק!).

מענה לפונה – "הנני"

ובנוגע לתורת הנפש:

לכל פניה אלי עלי לענות — להגיב בטבעיות, בטבע יהודי הבא לנו בירושה מאברהם אביו — "הנני"! "הנני" בענוה ובזימון מידי — לא לדחות את העזרה הנדרשת — וכן בעז נפשי פנימי, בכונות נפשית למסור את הנפש עבור עוד יהודי.

ה"הנני" הוא במענה לשלשת הפונים בעקדה — "האלהים", "יצחק" (הפונה אל אביו) ו"מלאך הוי":

קודם עלי להרגיש שהפונה אלי הוא ניצוץ אלקי, "האלהים" ("אני אמרתי אלהים אתם"²⁰), ועלי להענות לנפש האלקית של היהודי, שהיא-היא "האלהים" (שהרי 'החלק הוא הכל', כמבואר בדא"ח²¹).

אחר כך עלי להרגיש שהפונה אלי הוא בעצם בני שלי, בן יחיד הנוולד לי לעת זקנה בנס גלוי מן השמים, שהאהבה כלפיו, "אשר אהבת"²², היא עד אין סוף ממשי.

כז ראה זהר ח"א קיט, ב; ח"ג יח, א; לקו"ת (האריז"ל) וירא ד"ה "סוד העקידה"; לקו"ת ואתחן ח, ב; שם דרושי ר"ה נח, ב; מעין גנים ח"א עמ' לד ואילך. כח קודם כתוב פעמיים "ואני הנני" (ו, יז; ט, ט), לא כמענה ובניקוד והטעמה שונים ("הנני" במלרע ולא "הנני" במלעיל). כט וראה שיעור כ' תשרי השתא (נדפס בגליון נח).

ל תהלים פב, ו. לא הוספות לכש"ט (קה"ת) אות רכז (וראה תולדות יעקב יוסף פ' יתרו).

לב בראשית כב, ב.

איפה רמוז משה רבינו בעקדת יצחק (שקראנו בשבת האחרונה)? שלש פעמים בעקדה עונה אברהם אביו "הנני", כאשר שלש פעמים "הנני" עולה בגימטריא משה (כלומר, הערך הממוצע של כל אות משלש אותיות משה הוא "הנני") — בתחלה נאמר "והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני"²³; בפעם השניה, בדרך לעקדה, נאמר "ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני..."²⁴; בפעם השלישית, לאחר עיקר העמידה בניסיון העקדה, נאמר "ויקרא אליו מלאך

הוי' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני"²⁵.

שלשת הקוראים אל אברהם הם "האלהים", "יצחק" ו"מלאך הוי", העולים יחד יצחק יצחק

יתברך] מגן [בבחינת אור מקיף עליון, סוד 'מגן אברהם', הנקודא לעילא של 'מגן', לשון חנם — כמבואר בהוספות לקדושת לוי ד"ה "מלך עוזר ומושיע ומגן", וראה גם ד"ה "ברוך אברם לאל עליון" — סוד כתר עליון, אמונה:רדל"א] לך [סוד 'לך לך', לעצמותך, שנאמר לאברהם] — קודם אברהם ירא (ויש לומר לו "אל תירא"), מכך הוא עולה לאהבה רבה שלמעלה מטעם ודעת (הרמוזה ב"אנכי מגן לך", כנ"ל) ומאהבה זו נולדת הדעת של משה כמבואר בפנים, ודוק. הסדר של "אל תירא אברם, אנכי מגן לך, שכרך הרבה מאד" הוא מבנה מובהק של הכנעה הבלדה המתקה (כאשר משה הוא ההמתקה), וכאשר מחברים אותם יחד עולה הכל הוי' פעמים אמונה (סוד "והאמן בהוי'" שנאמר בהמשך ל"אל תירא"), ודוק.

כד בראשית כב, א. בכל הפסוק — "ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני" — יש יג (אחד:אהבה) תבות והוא עולה 2327, יג (ממוצע כל תבה) פעמים 179 (חצי משיח), הכל בסוד אחד היה אברהם" (יחזקאל לג, כד), "אחד קראתיו" (ישעיה נא, ב), והוא "אברהם אהבי" (ישעיה מא, ח) — אחד אהבה היינו מדות הדעת (מדת משה), ידעת האחד, מצות האמנת אלקות ויחוד הוי', והאהבה (דאברהם), "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא", כנ"ל.

כה שם פסוק ז.

כו שם פסוק יא.

"הנני" בענוה

ובזימון מידי —

לא לדחות את

העזרה הנדרשת

— וכן בעז נפשי

פנימי, בכונות

נפשית למסור את

הנפש עבור עוד

יהודי

הוא אברהם עצמו (אותו אברהם אליו דבר "האלהים" בתחלה, לנסותו) ואילו ה"אברהם" השני הוא תוצאת העקדה (העמידה בנסיון), התכללות יצחק בתוך אברהם ("עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה"^מ), היינו שגם האהבה וגם היראה כלולות באהבה העזה של אברהם (כאשר העזות היא מצד התכללות יצחק באברהם), הנולדת מכח הדעת של משה (ג"פ "הנני" הנ"ל), שבה תרין עטרין, מקור האהבה והיראה שבדעת, כנ"ל.

אנשי תורת הנפש – מהגדולים עד הקטנים, הצוות, הבוגרים והמצטרפים החדשים, מורים ומורות, תלמידים ותלמידות – הם אנשים שנענים "הנני" לקריאה של עם ישראל, בכלל ובפרט, לגאולת הנפש. התנאי הראשון להענות לקריאה הוא אהבת ישראל צרופה, הירושה לנו מאברהם אבינו, והלימודים בתורת הנפש נועדו לפתח את הדעת, ניצוץ משה רבינו שבכל אחד ואחת, כדי ללבות את אש האהבה ולפתח רגישות (יראה) המאפשרות לומר "הנני" ולהצליח לסייע לכל מבקש בעזרת ה' גומר בעדנו.

בברכת הצלחה בשנת הלימודים החדשה

בתורת הנפש!

מ בראשית כב, יב.

בסוף עלי לדעת שהפניה הזאת הוא בעצם פניה מ"מלאך הוי'", שליח ה' (כאשר "שלוחו של אדם [העליון] כמותו ממש"^ב), המשתלח דווקא משם הוי' ב"ה, שם העצם, שם המיוחד ושם המפורש (ולא רק אלהים, בגימטריא הטבע^{לד}, היינו האלקות המלובשת בטבע, כולל הנפש האלקית של היהודי, "חלק אלוה"^ג, המלובשת בגוף גשמי). דווקא "מלאך הוי'", בשליחות הוי', כופל את השם, "אברהם אברהם", באופן של "כפלים לתושיה"^ל. רש"י מסביר שהכפל הוא לשון חבה, בסוד "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום" (מזמן אברהם אבינו ויצחק בנו) ו"חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה"^{לז} (על ידי משה רבינו^{לח}).

בפנימיות, "אברהם אברהם" (העולה מלכות, כנסת ישראל) היינו "אחד לאב ואחד לבן" (לשון רש"י להלן^ט) – ה"אברהם" הראשון

לג ברכות לד, ב וש"נ.

לד פרדס רמונים שי"ב, פ"ב; תניא, שער היחוד והאמונה רפ"ו.

לה איוב לא, ב. וראה תניא פ"ב.

לו איוב יא, ו.

לז אבות פ"ג מי"ד.

לח "אברהם אברהם" ועוד "הנני" עולה תורה – תורה צוה לנו משה" (דברים לג, ד).

לט על בראשית כב, יז.

שבוע אחרון להרשמה לתוכנית ללימודי פסיכולוגיה יהודית ב'תורת הנפש'

תורת
הנפש
בדוך הנטל שם סיב

בראשות הרב
גינזבורג שליט"א

לפרטים והרשמה:
02-566-23-23

הסיפור החסידי

רבי שלום מקמינקא | איך הורגים קמצנות?

רבי שלום רוזנפלד, רבה של קאמינקא ואבי חסידות קאמינקא, נולד בראווה לגביר יעקב יוסף וליענטא בת הרב יהושע צבי העשיל מבאר. סיים את הש"ס בגיל 9 וכונה 'העילוי מראווה'. בבחרותו למד אצל רבי צבי הירש חריף ורבי שלמה קלוגר ובהמשך התקרב לחסידות. רבי שלום, שלא כיהן רשמית כאדמו"ר, הוכר כצדיק גדול ונודע בחריפותו. רבים מדברי תורתו ומשלו מתובלים בהלצות המסתירות סודות עליונים. נפטר ב"כ' מרחשון תרי"ב ובנו היחיד, רבי יהושע, מילא את מקומו בקאמינקא. דברי תורתו וסיפורים אודותיו נדפסו בספר 'אוהב שלום'.

נדרך ולבנות המקווה שהבטחת. כמוכן שברירה לא הייתה לו, ושילם את נדרו ובנו מקווה. והרב הקדוש מצאנו הפליא מאוד את המעשה, באומרו: הנה עשה רבי שלום שני דברים יחד: לקח עשיר קמצן והוציא ממנו מקווה, והחזיר את שלום ביתו.

מצא או מוצא?

רווקים ורווקות רבים שואלים את עצמם, כיצד ניתן לדעת מי יהיה בן זוג מתאים באמת. הסיפור המשעשע-מטריד הזה, עונה תשובה משמעותית מאוד: קמצנות, או אדם הרואה בנתינה דבר שאינו זורם וטבעי, הם נורה אדומה עיקרית לאופי שקשה לחיות איתו. בפתחת הסיפור, העשיר מוצג רק כקמצן – אך מהר מאוד מתברר שהוא הרבה יותר מזה...

כך מוסברת בחסידות השאלה הידועה, אותה נהגו לשאול את החתנים בארץ ישראל: "מצא או מוצא?" כוונת השאלה היא להנגיד בין שני פסוקים הפוכים, מאמרות שלמה המלך: "מצא אשה מצא טוב", ו"מוצא אני מר ממות את האשה". כאשר האדם "מצא אשה", הרי זה "טוב" – אולם אם הוא "מוצא אני", כלומר מחפש את טובת עצמו, הרי האשה נעשית לו "מר ממות". אדם שנהנה לתת יוכל להיות "מצא

פעם אחת, הגיע אל הרב הקדוש רבי שלום מקמינקא עשיר קמצן, וסיפר לו שמתקומט הוא עם אשתו, על כן מבקש הוא שהרבי יקללה שתמות. נענה אליו הרב הקדוש, שאסור לקלל, אך יש לו עצה עבורו: בנמרא איתא, "בעוון נדרים מתה אשתו של אדם". והנה, בעיר פלונית צריכים למקווה שעולה הון רב. ועצתי, שתדור לשלם הוצאות המקווה, והרי אינך הושב לקיים, ועל ידי זה תגיע לחפצך! נדר האיש שיתן את הוצאות המקווה, וחזר לביתו. עבר זמן רב, שב העשיר אל הרב הקדוש מקמינקא והתאונן לפניו שעדיין אין הוא רואה ישועה, והכל על מקומו בשלום. נענה אליו הרב הקדוש: הרי כתוב שאשתו מתה, והרי אתה אינך נהנה בה כאישה, כי הרי מתקומט הנך עמה כל היום. על כן, תתחיל להתנהג בה כראוי ואל תריב עמה, וכשתשלים עימה תוכל למות...

עשה העשיר כן והשלום החל לשרור בביתו. חיו בטוב ובנעימים, עד שביום בהיר אחד חלתה האישה ונמתה למות. הגיע העשיר אל הרב הקדוש ויאמר לו: רבי, הרי עכשיו כבר טוב לי עימה ושוב איני חפץ במיתתה. יבקש נא הרבי שתשוב לאיתנה! אמר לו הרב הקדוש: אין לי עצה אחרת, אלא לשלם

לראות בסדר הפעולות שלו: לאחר שרבקה שואבת מים לגמלים, הוא ממנהר ונותן את הצמידים על ידה, ורק אחד כך מברר בת מי היא ומה משפחתה. מכך ניתן ללמוד, כי תכונות המיועד או המיועדת חשובים פי כמה מהייחוס המשפחתי, שנתפס כפרט מכריע אצל מייחוסים רבים. כאשר יש מיועד בעל תכונות טובות, הרי הייחוס הוא מתנת שמים נוספת (כפי שפרש רש"י על הפסוק "ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני" – אם תהיה ממשפחתו ההוגנת לו אדע כי עשית חסד").

אמנם נכתב כי "אשה עינה צרה באורחים", אך שרה אמנו איננה כזו – וכך גם בנותיה נדרשות להיות. במובן מסוים ניתן אף לומר, כי נדיבות האשה משמעותית אף יותר מזו של האיש: בגמרא מבואר כי לעומת האיש, שנותן מכספו, נתינת האשה היא במאכל – שהוא מעשה ידה ממש, וגם זמין יותר עבור העני הרעב. את הנדיבות הזו ניתן לראות כבר בזמן הפגישות, אם הבחור או הבחורה ניחנו בעין בוחנת. אבל גם אחד כך צריך לשמר אותה היטב – כמידה החשובה בחיי הנישואין.

איך לחולל שינוי?

הרבי מצאנו, המספר את הסיפור בהתפעלות, הוא ידידו הקרוב של רבי שלום מקמינקא. שניהם למדו יחד אצל רבי נפתלי מרופשיץ, אך בעוד הרבי מצאנו קיבל את תכונת המנהיגות של רבו, לקח לו רבי שלום את חוש ההומור הפקחי של רבי נפתלי. מסיבה זו, אפילו כאשר "הציגו" כחסידים דמויות של רבי וחסיד (כפי שנהגו כמה צדיקים בנדודיהם), היה רבי שלום נותר החסיד ואילו הרבי מצאנו משחק את דמות הרבי.

מכך ניתן ללמוד, כי כדי להזיז אדם ממקומו הראשון צריך להיות פיקח וברחן... כמובן, אפשר לדבר ולשכנע – אך כדי שהדיבור יפעל, יש צורך לעתים באדם כרבי שלום: כזה היודע להפוך את חיי הקמצן לבדיחה, וגם לגרום לו לצחוק יחד עמה...

אשה", ולעומת זאת הקמצנות היא הנקודה העיקרית לפיה ניתן לזהות טיפוס של "מוצא אני".

רבי שלום מקמינקא עצמו היה רגיש לכך מאוד: אף שהיו לו ארגזים מלאים גליונות של חידושי תורה, לא הדפיס את ספריו, משום שלא רצה שלימודו יהפוך למקור של רווח כספי. באותו האופן, אף שרבים נהנו מתורתו ועצותיו, סירב להפוך ל"אדמו"ר מקצועי" ולקחת כסף מהחסידים ששיחרו לפתחו. ההתרחקות הזו מהאינטרס האישי, והרצון להיטיב לזולת – הם התכונה המרכזית אותה יש לחפש, ועליה יש לשמור במהלך חיי הנישואין. גם בסיפור שלנו, הרצון להתחמק מנתינה היה הסיבה לבעיות שלום הבית אצל העשרה. לכן, כשרצה רבי שלום להקנות לעשיר את תכונת ה"מצא טוב", בחר לפתות אותו לצדקה – ולו מהשפה ולחוץ. ומעניין, כי רבי שלום הציע לו לבנות דווקא מקווה – צדקה שעניינה שלום בית יהודי.

נדיבות משותפת

מכך שהעשיר דנן הוא גבר, וגם כתוצאה מהפירוש על "מוצא אני מד ממות את האשה", עלול להתקבל רושם מוטעה: כביכול האשה היא רק ה"מקבלת" בקשר, ועליה לבדוק אם הגבר הוא "משפיע" טוב ונדיב עבורה. אך למעשה, כפי שאמר הרבי מליובאוויטש, כל יהודי הוא "משפיע בעצם". לכן, על שני בני הזוג לבוא אל חיי הנישואין מתוך גישה של משפיע בעצם: איך אני יכול לפעול לטוב על הקשר, על בן הזוג ועל העולם בכלל?

בפרשה שלנו, הנקודה הזו מתבטאת באופן מיוחד. כאשר אליעזר עבד אברהם רוצה לבחון את הנערות הבאות אל הבאר, הוא בוחר במבחן הנדיבות: האם הנערה שמולו "תגדיל ראש", ותיתן לו מעבר למה שביקש? כשהוא פוגש ברבקה הפועלת כך, הוא יודע שהיא מתאימה להיכלל בביתו של אברהם אבינו איש החסד. עדות לחשיבות שרואה בכך אליעזר, ניתן

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

עוד יותר טוב

לאחרונה 'רץ' חזק מאד שיר שאומר 'ה' יתברך תמיד אוהב אותי ותמיד יהיה לי רק טוב, ויהיה לי עוד יותר טוב, ועוד יותר טוב... ותמיד יהיה לי רק טוב". איך אפשר להיות בטוח שתמיד יהיה לי רק טוב ועוד יותר טוב?

מענה:

ה' יתברך הוא עצם הטוב ו"טבע הטוב להיטיב". לכן, אנחנו מאמינים שה' עושה תמיד את הטוב, גם אם איננו רואים זאת. מעבר לאמונה, מדת הבטחון האמתית שעלינו לאמץ לעצמנו היא בטחון שה' יעשה הכל ב"טוב הנראה והנגלה", גם לפי ההבנה שלנו, כפי שאנחנו לומדים באריכות במאמר "אמונה ובטחון".

עיקר האמונה והבטחון צריך להיות ביחס לכלל ישראל וביחס לשליחות של כל אחד ואחת, כשמתוך כך מלאים בטחון גם ביחס לדאגה של ה' גם לצרכי האישיים ה'קטנים'. ורמז יפה במילות השיר:

עוד יותר טוב בגימטריא **התשובה**. כדי שיהיה לי "עוד יותר טוב ועוד יותר טוב וכו'" צריך לעשות כל פעם עוד תשובה. לא קשה לעשות

תשובה – מחשבה על ה', על כך שהוא "עצם הטוב" והוא תמיד נוכח בחיי, היא כבר תשובה. נעשה עוד פעם תשובה ועוד פעם תשובה ועוד פעם תשובה ובוודאי יהיה לנו עוד יותר טוב ועוד יותר טוב! עוד יותר טוב!

ניחומים על 'לידה שקטה'

לצערנו חווינו 'לידה שקטה' והשבר גדול. איך מתנחמים? מה ההסבר הנשמתי לאירוע כזה? ואיך מסבירים לילד בן השנתיים שכבר חיכה לאח, תינוק קטן?

מענה:

לפי דרך הבעל שם טוב, יש להסביר ולהאמין באמונה שלמה שהכל בהשגחה פרטית מאת השי"ת, עצם הטוב, ועל כן הכל לטובה, הגם שלעינינו הגשמיות לא תמיד רואים את הטוב (מיד). יש נשמה גבוהה שעל מנת להשלים את התיקון שלה די להתעבר ברחם של אם יהודיה (כגון גר צדק בגלגול הקודם, שהיה צדיק גדול בעל מסירות נפש ורק חסר לו העיבור ברחם יהודי). לילד יש להסביר, במאור

פנים ולא בעצב, שהתינוק עלה ישר לשמים ושם הוא נהנה מאור גדול של ה' ומשמ הוא גם ממשיך ברכה על כל בני המשפחה. מכאן ולהבא אך טוב וחסד – בטוב הנראה והנגלה לכל – ימצא אתכם כל הימים.

הכנה לתרומת כליה

בעזרת ה' אתרום כליה בקרוב. אשמח לברכת הרב לכל התהליך – לי וכמוכן למושלת הכליה – וכן להדרכה כיצד לגשת לניתוח ולכלל האירוע בכלל.

מענה:

תהא שנת השגחה פרטית. עליך להתבונן שכל נשמות ישראל הן אברים של השכינה וכולנו קשורים יחד כגוף אחד ממש. חז"ל אמרו שמישיח יבוא כאשר "יכלו כל הנשמות שבגוף", ויש לדרוש שמישיח יבוא כאשר יכלו, לשון כלות הנפש, עד מסירות נפש, כל אותן נשמות שמרגישות בפנימיות איך כולנו גוף אחד ממש, וממילא כל אחד נותן מעצמו ממש לחברו... בברכה להצלחה רבה בכל העניינים.

כֵּלָם בְּאֵפֶסֶס

אם שעת תחלת העבודה היא 07:30 הוא יכון את עצמו להגיע בשעה 07:25, כמחמש דקות לפני. "מה שבטוח", כמו שהוא אומר. לך תדע, אולי יהיה עכוב בתנועה? יום העבודה שלו מסתיים בסביבות השעה שש בערב. למה "סביבות"? כי לפעמים הוא צריך לסיים שם איזה עניין, ולהשאיר עבודה בלתי גמורה הוא דבר שלא קיים במנחים שלו, אז שעת הסיום יכולה בקלות לגלש לתוספת של חצי שעה.

יוצא לי לעתים רחוקות לבקר אותו שם, בעבודה, אבל אז הוא אבא 'אחר'. הוא אמנם יקבל את פני בחביבות ויתעניין במה שעבר עלי מתחלת היום, אבל זה לא ימשך הרבה זמן. "רזי, אני צריך לחזור פה לעניינים. קח לך שתיה, תרגיש בנח", ואז הוא שוב יצלל למחשב ולערמת המסמכים שלצדו. גם שיחות הטלפון אתו במהלך היום בדרך כלל קצרות וענייניות. "משלמים לי לפי שעות עבודה", הסביר לי פעם אבא, "לא רוצה להכפיש חלילה בגזל".

מיהו צדיק?

בספר התנ"א, ספר היסוד של תורת החסידות, מסביר אדמו"ר הזקן שצדיק הוא מי שאין לו כלל יצר הרע. במלחמת היצרים הוא נצח והכניע אותו לגמרי. לעמתו, הבינוני נמצא בעצומו של הקרב. כל העת הוא חשוף להתקפות היצר ועליו להלחם ולגבד עליו שוב ושוב.

מי לדעתכם עובד יותר קשה?

אבא אבא אבא

אבא שלי עובד במפעל גדול ליצור רהיטים. מדבר במפעל גדול כל כך, שאומרים עליו שהוא מהגדלים בארץ, ושלמוצרים האיכותיים שלו יש שם בעולם כלו. בפס היצור עובדים עשרות עובדים – מהתכנון ועד למוצר המגמר – אבל אבא שלי מבלה את יומו דוקא במשרד, בהנהלת החשבונות של המפעל.

אבא הוא טפוס חרוץ, לא רק בבית.

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"ה הרב שילה אופן.

עם המנהלת הקדמה ל-12:00".
 "תודה", עונה מר בונים באדיבות, קם
 ונוטל את תיקו, נועל את החדר ושוב
 יוצא החוצה.

כֹּה בִּאֲשֶׁר עָלָיו

"אני לא מבין!", פניתי בערב לאבא,
 "מה הדבר הזה? הוא מגיע ב-11:00,
 יוצא אחרי חצי שעה ובאמצע רק מדבר
 ומדבר. אה, וגם מעשו ושותה קפה...
 תגידי, אבא, לא עדיף לה להיות מנהל?
 נראה לי הרבה יותר נחמד...". אבא חייך
 ארכות, בעקר אחרי ששמע את המשך
 התלונות שלי: "אתה לעמתו עובד
 קשה, מהבקר עד לפנות ערב, לא נח
 לרנע. והוא עוד בטח מרויח יותר ממך,
 נכון?!"

"רזי, אתה זוכר את החפשה בקיץ
 האחרון?", שאל אבא אחרי שתיקה
 קלה. "בטח, אחד הטובים", עניתי,
 "במיוחד גלישת ה'סנפלינג' החיטית
 בנחל קדש. אבל מה הקשר?". ככה
 אבא שלי, כמו יהודי טוב – תמיד
 עונה בשאלה. "טוב, ומה עשינו
 בערב?", הוסיף וחקר. "אהה, ודאי, מנגל
 משפחתי בפנתר". "ואיך הייתי נראה
 לה, מטריד או רגוע?". "לא יודע, רגיל
 כזה", עניתי.

"תראה", הסביר אבא, "אני לא
 מכחיש את העבודה שהעבודה שלי
 דורשת ממני מאמץ והתמסרות, אבל
 להם יש גבול". "מה הכוונה?", לא הבנתי

הבנתי שמי שהיה לפניו בתפקיד פטר
 מתפקידו, והסבה לכך הייתה התרשלות
 בכל מה שאבא כל כך נוהר בו.

מה הוא צוּלָה כֹּה בְּיָסוּר?

בבוקר האחרון שלי במפעל שמתני
 לב לתופעה מעניינת, שבעיני הייתה גם
 מאוד מוזרה: בקצה המסדרון נמצא
 משרדו של מר בונים, מנכ"ל המפעל.
 מנכ"ל הוא קצור לתאר מנהל כללי,
 והוא מי שלמעשה אחראי על כל מה
 שקורה במפעל. בדרך כלל דלת המשרד
 שלו סגורה, ולכן לא זכרתי אם אי פעם
 ראיתי אותו, אבל בפעם הזאת הבנתי
 שלא. מתוך סקרנות נגשתי אל הדלת
 ושלחתי הצצה פנימה, אבל להפתעתי
 החדר היה ריק. "אה, החדר של מר
 בונים? המנהל שלנו כמעט ולא נמצא
 בו", עדין אותי אבא, "אבל הבנתי
 שדוקא היום הוא אמור להגיע".

המתנתי בדרכות. מעננו מי זה
 האיש שכלם פה מדברים עליו. בשעה
 11:00 זה קרה, מר בונים הגיע! הוא חצה
 את המסדרון בצעדים מדודים, נכנס
 למשרדו והתישב על פסא המנהלים
 המפאר שנצב בו. לא חלפה דקה ואחת
 המזכירות נכנסה לחדרו והגישה לו פוס
 קפה עם צלחת עוגיות. תוך כדי הצתת
 סיגריה והצצה במסך המחשב הוא
 מרים את הטלפון הניד ושוקע בשיחה
 ארפה. לאחר עשרים דקות של שיחה,
 נכנסת שוב המזכירה: "אדוני, הפגישה

הלוואי והיינו זוכים לעמד במשימה הזו ולא לעבר אף פעם שום עברה. יש לנו מלחמה יום-יומית עם היצר ועלינו לקיים את המצוות גם כשקשה ולא נח לנו. כמובן, עלינו גם להזהר שלא להכשל במה שאסור. תכל'ס, אנו מפקדים על המעשים, על הדבורים ועל המחשבות שלנו. זוהי עבודת הבינוני.

האם יש משהו יותר מזה? כמו במפעל, יש פועל פשוט ויש בעל בית על כל העסק. יושב לו יהודי צדיק ומתיגע בשאלה: מה עוד אפשר לעשות כדי שהמפעל שלנו יצליח? איך 'נדליק' את העולם כלו עם אמונה טהורה ויראת שמים? ביצד נצליח שהיא תגיע לכל יהודי ולכל אדם בעולם? לא, הוא לא דואג רק לעצמו, זה יהיה בסדר, אבל מה עם כלם? כשהמצב אינו כף מטרידה אותו המחשבה, הוא לא מסגל להרדם. איך אפשר? הרי המשיח עוד לא הגיע! את איזו משתי העבודות ה' יתברך אוהב יותר? את שתיהן! את המאכלים המתוקים שמגישים לפניו הצדיקים ולא פחות את המאכלים החריפים והחמוצים, עם הזעה והמאמץ שלנו, היהודים הפשוטים...

לאן אבא חותר. "הפונה היא שבסוף כל יום אני מתקפל מהמשרד והולך הביתה. מאותו רגע והלאה אני פנוי עד למחרת בבקר. אני חפשי ומאשר להקדיש את זמני לענייני הפרטיים – לשעור הערב, להיות אתכם בבית או לסתם תחביבים שיש לי. את העבודה אני משאיר מאחור, וכך גם בימים של חפשה".

"אבל מר בונים הנכבד", ממשיך אבא, "לו אין את הלוקוס שלי, כי מר בונים הוא גם הבעלים של המפעל. הוא רכושו הפרטי והדבר הכי חשוב עבורו הוא שייצליח. נכון, אף אחד לא מחליט עליו ולא אומר לו מה לעשות, יש לו רק דאגה אחת ויחידה – שיהיה מפעל... הוא צריך לדאוג לשלם כסף לכל העובדים, שכל אחד יעשה את תפקידו כראוי, שהסחורות תצאנה בזמן ללקוחות שהזמינו ועוד אלה ואחד דברים שאינם הצרות שלי. אני פטור מהם. אבל הוא, עם המחשבות האלו קם בבקר ואתן הוא גם הולך לישן בלילה. אני מאוד מקנה בשבילו שלפחות כשהוא נרדם יש לו חלומות עם מעט מנוחה..."

תחום פאחריות

זהו ההבדל בין עבודת הבינוני לעבודתו של הצדיק: מה נדרש מאתנו? לקיים תר"ג מצוות, וזה בהחלט המון.

שנזכה לעשות את שלנו, במאמץ ובשמחה!

שבת שלום ומברך!

5?

סליחה, אתה יכול לעזור לי?

התגובה הטבעית לבקשה הזו היא המבחן המובהק ביותר לאישיות. כשעבד-אברהם מחפש כלה מתאימה לבן-אדוניו הוא בוחן אותה במדת גמילות-החסדים שלה, בנכונותה להענות באופן מידי לבקשת העזרה, תוך זיהוי הצורך העמוק יותר ממה שהובע במילים והתגייסות למלא אותו בשלמות.

יהודים, בטבעם הטוב, הם רחמנים וגומלי חסדים. בכך הם הולכים בדרכיו של ה', הרחום ורב-החסד. כשיהודי מזהה קריאת מצוקה הוא מרגיש את ההשגחה הפרטית שזמנה לפתחו את הבעיה, חווה כיצד ה' קורא לו מתוך המציאות ומתעורר באהבה רבה כלפי מי שפונה אליו. אז הוא אומר "הנני", ויכול לִפְנוֹת באותו רגע את הכל ממחשבתו ולִפְנוֹת באופן שלם ובלעדי למי שזקוק לעזרתו, כאילו היה בן-יחיד.

שיעורי הגליון השבוע – וגם מדור הסיפור היפהפה – סובבים סביב הנקודה הזו: מלמדים כיצד האמונה הטהורה בה', בנוכחותו המלאה ובהשגחתו הפרטית מאפשרים לנו להגיע אל הניצוצות הרחוקים ביותר ולקרבם, מעמיקים בהשגחה הפרטית הרחומה של ה', תובעים את הקריאה "הנני", מתוך ענוה וזמינות, ומחנכים למדת הנתינה העומדת ביסוד חיי הנישואין.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

